

PORADNIK SPÓŁDZIELNI

Przedpłata wynosi
3 zł kwart.
Cena ogłoszeń:
Wiersz petyt. 4-lin.
30 groszy.

DWUTYGODNIK DLA SPRAW SPÓŁDZIELCZYCH.
ORGAN
UNJI ZWIĄZKÓW SPÓŁDZIELCZYCH W POLSCE
wychodzący zamiast czasopism

Wydawca:
Unja Związków Spółdziel-
czych w Polsce
Poznań, plac Wolności 18.
Redaktor: Rus Kuzetlan.

„Poradnik Spółdzielni” „Poradnik Spółdzielni Kredytowych” „Siła” „Odrodzenie”.

Nr. telefonów: Unja Związków Spółdzielczych w Polsce 4321, 2056, 2183, 2184; Spółdzielnia Wydawalozej U. Z. S. w Poznaniu — 3489

Wszelkie przesyłki należy adresować: Do Redakcji: Unja Związków Spółdzielczych w Polsce. — Poznań pl. Wolności 18.

Do Administracji: Spółdzielnia Wydawalozej U. Z. S. w Poznaniu, pl. Wolności 18. Konto czekowe: Poznań P. K. O. nr. 206 013.

„Narody, które nie umieją pracować i oszczędzać, znikną z powierzchni ziemi”.

POZNAŃ

*

WARSZAWA

*

LWÓW

*

KRAKÓW.

Spis rzeczy: Naczelne zadanie kierowników spółdzielni w chwili obecnej. — Ustawa o państwowym podatku przemysłowym. — Stan i ruch oszczędności złożonych w Spółdz. Kredyt. należących do Związku Spółdz. Zarobk. i Gosp. — Spółdzielczość na ziemiach polskich w latach 1922 do 1924. — Związek Banków w Polsce w r. 1924. — S. p. Kaźmirz Brownsford. — Sprawy bieżące — Skrzynka Redakcji. — Przegląd czasopism — Wspomnienie pośmiertne. — Ogłoszenia: Rejestr spółdz. — Walne zgrom. — Bilanse.

Naczelne zadanie kierowników spółdzielni w chwili obecnej.

Chwila obecna domaga się od naszych kierowników spółdzielni wyłączenia wszystkich sił, by sprostać bieżącym zadaniom. Bardziej niż kiedykolwiek błędy popełniane przez kierownictwo, mogą bardzo ujemnie wpłynąć na rozwój spółdzielni, a przedewszystkiem fatalne poprostu skutki mogą pociągnąć za sobą niedomagania fachowe jak i społeczno-moralne, ukazujące się niejednokrotnie na powierzchni naszego życia codziennego.

Poziom fachowy niewątpliwie po wielkich przewrotach gospodarczych i politycznych obniżył się niewspółmiernie w stosunku do zadań, jakie należało rozwiązać w ciągu ostatnich lat naszej niepodległości, objaw zresztą spotykany we wszystkich dziedzinach życia społecznego. Brak wykwalifikowanych bankowców, kupców, urzędników daje się dzisiaj tak samo we znaki spółdzielczości jak 50 lat temu. Wiemy, że wojna przerzedziła poważnie szeregi naszych spółdzielców; oderwanie wpracowanych w przedwojenny tok życia codziennego naszych kierowników od warsztatu pracy, zmuszenie ich do zajęć tak odległych od prywatnych ich zawodów, z natury rzeczy musiało niekorzystnie wpłynąć na ich poziom fachowy. Niejeden spółdzielca wróciwszy z pola walki nietylko że nie zorientował się w sprawach bieżących, ale często nawet mimo najlepszej chęci i wysiłków tego uczynić nie był w stanie.

Po wojnie przyszła inflacja. Zjawisko to wraz z swymi skutkami było przeważającą częścią społeczeństwa zupełnie nieznaną. Nikt nie mógł przewidzieć końca tego nowego kryzysu, który nietylko spadł na Polskę, ale i na przeważającą część Europy. Inflacja jako proces życia gospodarczego, chory

i nienormalny, zadała potężny cios spółdzielczości, przyczyniła się we większym aniżeli wojna stopniu do utraty ludzi fachowych i wykwalifikowanych. Atmosfera, w której największą sztuką gospodarczą była umiejętność zaciągania długów i spłacania ich w zdeprecjowanym pieniądzu, nie mogła ani wychować ani znieść ludzi przyzwyczajonych do normalnej i uczciwej pracy. A przecież spółdzielnie były tą ostoją moralności gospodarczej i dlatego, nie mogąc pójść za prądem ogólnym, traciły nietylko pieniądze, ale też i ludzi. Byłoby zarzutem zbyt ciężkim i srogo krzywdzącym byłych kierowników spółdzielni, upatrywać w ich postępowaniu zamiary niezgodne z przedwojenną etyką kupiecką, przeciwnie nieraz ludzie sprężysti i energiczni, fachowo wyszkoleni, opuszczali spółdzielnie, gdyż warunki wytworzone przez inflację otwierały przed nimi możliwość usamodzielnienia lub wyzyskania lepszych stanowisk, co mogło się już nie powtórzyć. Podczas inflacji tylko ten wygrał, kto dużo, bardzo dużo ryzykował. I dlatego to właśnie często dzielni, którym sumienie pozwalało ryzykować własne mienie, a nie majątek społeczny spółdzielni, poszli pracować dla siebie, a nie dla spółdzielczości. Jest to swego rodzaju smutny tragizm gospodarczy, jakim los obdarzył naszą polską spółdzielczość.

Gdy więc z jednej strony ubywały z spółdzielni elementy na wskroś dodatnie, tak z drugiej nastąpił napływ sił nowych, niewypróbowanych jeszcze w ogniu walki konkurencyjnej, tembardziej, że siły te właśnie pod względem fachowym miały dopiero od spółdzielni odebrać swoje wykszolenie. Do Zarządów naszych spółdzielni niekiedy wchodziłi ludzie, zawdzięczający swoje stanowisko nie osobistym zdolnościom i własnemu wyrobieniu fachowemu, ale raczej z innych względów. Stan taki był do utrzymania tak długo, aż nie naprawiły się stosunki pieniężne. Dopiero z nastaniem dobrej

waluty o stałym kursie, brak sił kwalifikowanych stał się widocznym w całej swojej pełni. Spółdzielczość stanęła w obliczu tego faktu, że miała ludzi, pragnących pracować w jej szeregach pod dostatkiem, zato nie było ludzi o zdecydowanych kwalifikacjach zawodowych.

W związku z obniżeniem się poziomu fachowego, szło ręką w rękę obniżenie się przedwojennej etyki ogólnej i kupieckiej. O ile na pierwszą decydujący wpływ wywarła wojna oraz przez nią wytworzone ogólne stosunki społeczne, o tyle na drugiej już wycisnęła wybitne swoje piętno inflacja. Pęd za prędkim, bezwzględnie wzbogaceniem się, to jej dzieło w dziedzinie etyki kupieckiej. Przed wojną opinia publiczna, sąd klienteli i warunki konkurencyjne były dostateczną zaporą dla każdego, który cel swego życia widział tylko w fałszywie pojętym dorobkiewiczostwie, połączonym z krzywdą i ogólną szkodą społeczeństwa. Etyka kupiecka wymagała, by każdy się dorabiał, jednak miał się dorabiać uczciwą pracą; dla kupca pracowitego, szanującego pracę własną i cudzą, było otwarte pole do działania. Spółdzielczość nie tylko, że przyjęła powyższą zasadę, ale raczej pogłębiła ją, dążąc wytrwale do uspołecznienia każdego wysiłku indywidualnego, wskazując w każdym przypadku, że człowiek działający nie jest sam, ale że żyje między innymi, i że skutki jego działalności odbijają się na losach jego bliźnich. Spółdzielczość, wymagając od swych kierowników wysokiego poziomu fachowego, nadawała działalności ich kierunek wybitnie społeczny. Spółdzielca pracował nie tylko dla siebie, ale dla innych i w tym tkwi najgłębsze znaczenie moralne idei spółdzielczej.

W chwili obecnej, w której ciasny egoizm gospodarczy coraz częściej zdaje się przeważać nad pobudkami społecznymi, spółdzielczości w pierwszym rzędzie należy podnieść głos w tej sprawie. Były czasy, że nawet nauka upatrywała w egoizmie gospodarczym jedyną i najsilniejszą pobudkę do wszelkiej działalności gospodarczej. Cały gmach systemu klasycznego zbudowany jest na podstawie egoizmu gospodarczego. Czasy te jednak minęły. Pobudek do działalności gospodarczej z równie dobrym skutkiem dostarcza nam nasze życie społeczne; nie dość na tem, każdy zanik pobudek społecznych w życiu gospodarczym stanowiących przeciwwagę przeciwko wybujałemu egoizmowi, wypacza życie gospodarcze, pcha je na tory, nie maksymalnej korzyści społecznej, ale osobistej, stwarza warunki do wycisku, lichwy i spekulacji, w których człowiek prawy, wyznający zasady moralne, nie jest w stanie żyć i pracować.

Chwila obecna domaga się od kierowników spółdzielni pełni kwalifikacyj fachowych i uświadomienia społecznego. Wiemy, że jedna i druga strona szwankuje i czas największy, by pomyśleć o zmianach. Przedewszystkiem więc koniecznością staje się uzupełnienie wiadomości fachowych. Bankowiec, kupiec, rolnik, rzemieślnik działający w spółdzielniach, winien pamiętać, że bez śledzenia rynku, cen, spraw pieniężnych, kredytowych nie będzie dobrym spółdzielcą. Wiadomości pod tym względem dostarczają książki, fachowe czasopisma, zebrania, odczyty i referaty. Z nich to można zaczerpnąć nowych sił do pracy. Poza tem tak związek jak i jego centrale gospodarcze starają się działać w tym samym kierunku i możliwie dużo poza korzyściami materialnymi dawać wskazówek fachowych; zupełnie pomijamy regulaminy, ustawę i t. d., znajomość i przestrze-

ganie ich jest zasadniczą koniecznością dla każdego kierownika spółdzielni. Współdziałanie więc z związkami i z centralami gospodarczymi szczególnie w obecnych ciężkich warunkach staje się nakazem chwili.

Wreszcie w myśl idei spółdzielczej każdy kierownik winien pamiętać, że od niego nie tylko związek, ale całe społeczeństwo wymaga działalności społecznej, zainteresowania się sprawami społecznymi. Wszak on ma właśnie w dziedzinie gospodarczej być tą jednostką społeczną, która walczy z lichwą i z wyciskiem, która nie wdaje się w żadne interesy spekulacyjne, która reguluje ceny na rynku nie tylko wedle prawideł podaży i popytu, ale i w myśl słusznej ceny. Poto jednak, by móc spełniać te obowiązki, kierownik spółdzielni winien znać nie tylko warunki gospodarcze, w których pracuje, ale też i społeczne.

Z całą pewnością można dzisiaj twierdzić, że jak wogóle w życiu społecznym zauważyć można prawo akcji i reakcji, tak też i w bliższej przyszłości u nas nastąpi silna reakcja w kierunku uspołecznienia prądów gospodarczych. Wówczas ci, którzy prądów tych nie znają, nie będą w stanie je zrozumieć, i dlatego znikną. A miejsce ich będą mogli zająć tylko tacy, którym sprawy społeczne nie będą obce.

Dr. Aleksander Całkosiński.

Ustawa o państwowym podatku przemysłowym.

I.

Na mocy art. 44 Konstytucji ogłoszona została w Nr. 79 Dz. Ust. (z dnia 7 sierpnia 1925 r.) nowa ustawa o państwowym podatku przemysłowym z dnia 15 lipca 1925 r.*).

Na podstawie nowej ustawy, do opłacania państwowego podatku przemysłowego obowiązane są wszystkie przedsiębiorstwa handlowe i przemysłowe i inne na zysk obliczone oraz zajęcia przemysłowe i samodzielnie wolne zajęcia zawodowe (lekarzy, dentystów, weterynarzy, felczerów, adwokatów, notariuszy, obrońców sądowych, architektów, inżynierów itd.). Ponadto do opłacania podatku przemysłowego obowiązane są: 1) gorzelnie, browary, krochmalnie, cukrownie, destylarnie drzewa itp. zakłady przemysłowe, przerabiające chociażby tylko produkty miejscowego gospodarstwa; 2) przemysłowe: mleczarstwo, ogrodnictwo, sadownictwo i rybołówstwo, prowadzone zawodowo, jako wyłączny lub przeważający rodzaj gospodarstwa rolnego; wreszcie podatek przemysłowy należy płacić 3) od wyrębów leśnych, dokonywanych przez właścicieli obszarów leśnych, nawet na ich własny rachunek, lecz tylko w tych wypadkach, gdy właścicielami takich obszarów są spółki o charakterze przemysłowym lub handlowym, lub osoby, które kodeks handlowy za handlujące uznaje.

Państwowemu podatkowi przemysłowemu nie podlegają: 1) gospodarstwa

*) Ustawę o państwowym podatku przemysłowym wraz z przepisami wykonawczymi i komentarzami w opracowaniu dyr. Departamentu w Min. Skarbu p. G. Czechowicza nabyć można we wszystkich Urzędach Skarbowych.

rolne i leśne oraz związane z nimi: hodowla inwentarza, mleczarstwo, sadownictwo, ogrodnictwo, pszczelarstwo i gospodarstwo rybne, o ile nie stanowią wyłącznego lub przeważającego rodzaju gospodarstwa rolnego, wzgl. o ile nie stanowią one osobnej części tegoż gospodarstwa. Nie podlega również podatkowi przemysłowemu: 2) sprzedaż i dostawa wytworów własnego i dzierżawionego gospodarstwa rolnego i leśnego, dokonywana bez utrzymywania w tym celu osobnych zakładów handlowych i oddzielnych składów poza obrębem własnych lub dzierżawionych gruntów; 3) eksploatacja w obrębie własnych lub dzierżawionych gruntów: pokładów torfu, piasku, wapna, kamieni, kredy, fosforytów, oraz 4) cegielnie, piece wapienne, młyny i tartaki, znajdujące się na własnych lub dzierżawionych gruntach i produkujące wyłącznie na potrzeby gospodarcze właścicieli wzgl. dzierżawców.

Zupełnie zwolnione są od podatku przemysłowego: 1) wszelkie przedsiębiorstwa prowadzone przez Państwo, 2) przedsiębiorstwa użyteczności publicznej, prowadzone przez związki samorządowe we własnym zarządzie i na własny rachunek, np. wodociągi, kanalizacje, szpitale, laboratoria, zakłady dezynfekcyjne, kąpiele, rzeźnie, elektrownie, gazownie, koleje żelazne i elektryczne lub konne, telefony i t. p., natomiast koleje wzgl. wyżej wymienione przedsiębiorstwa, prowadzone przez towarzystwa prywatne, opłacają podatek narówni ze wszelkimi innymi przedsiębiorstwami.

Dalej wolne są zupełnie od podatku przemysłowego: 3) komunalne lombardy i kasy pożyczkowo-oszczędnościowe, o ile ich działalność ogranicza się tylko do przyjmowania wkładów i udzielania pożyczek; 4) kasy pomocy, emerytalne, oszczędnościowo-pożyczkowe, pogrzebowe i tp. pracowników instytucji państwowych, komunalnych, społecznych, handlowych, przemysłowych i rolnych tudzież inteligencji zawodowej; 5) pracownicze związki pośr. pracy; 6) zakłady naukowe publiczne i prywatne, zakłady wychowawcze i poprawcze, przytułki i schroniska, biblioteki, czytelnie, muzea i galerje, warsztaty szkolne, wzorowe ogrody i sady, mające na celu podniesienie ogrodnictwa i sadownictwa oraz utrzymywane przez stowarzyszenia sportowe, a przeznaczone wyłącznie dla członków sale gimnastyczne, boiska, ślizgawki itp.; 7) nieobliczone na zyski przedsiębiorstwa kinematograficzne, prowadzone we własnym zarządzie i na własny rachunek przez instytucje samorządowe i społeczne, jednakże tylko w celach kulturalno-oświatowych; 8) teatry państwowe i komunalne, o ile nie są oddane w dzierżawę; 9) widowiska, zabawy urządzone w celach filantropijnych i oświatowych; 10) przemysł ludowy i rzemiosła wykonywane ubocznie przez drobnych gospodarzy rolnych bez pomocy obcych sił roboczych; 11) roboty i dostawy, o ile ogólny obrót roczny nie przekracza 2000 złotych; 12) utrzymywanie pokoi meblowanych i stołowni, nie sprzedających napojów wysokokowych, o ile ilość odnajmowanych pokoi nie przekracza czterech, a ilość stołowników dziesięciu; 13) operacje kredytu długoterminowego; 14) eksport wszelkiego rodzaju półfabrykatów i gotowych wyrobów oraz transakcje z firmami zagranicznymi, wynikające z obrotu uszlachetniającego — czynnego.

Dla wyjaśnienia należy zaznaczyć, że prowadzone przez instytucje samorządowe hurtowe i detaliczne sklepy, apteki, piekarnie itp., podlegają podatkowi narówni z innymi przedsiębiorstwami. To samo dotyczy internatów przy zakładach naukowych nie prowadzonych na koszt Państwa lub związków samorządowych, o ile liczba pokoiów odnajmowanych przekracza cztery, a liczba stołowników (pensjonarzy) dziesięciu, oraz wszelkich przedsiębiorstw handlowych i przemysłowych, utrzymywanych przez instytucje oświatowe, społeczne i dobroczynne, a nie wymienionych w p. 7 art. 3 ustawy.

Prowadzone przez mieszkańców wsi pracownie i zajęcia rzemieślnicze (jak np. doróżkarstwo, furmaństwo), zatrudniające obce siły pomocnicze, obowiązane są opłacać podatek przemysłowy narówni z innymi. O ile jednak zatrudniają najwyżej jednego pracownika, opłacają podatek jedynie w formie wykupienia świadectwa przemysłowego.

W instytucjach finansowych, zajmujących się jednocześnie udzielaniem kredytu długoterminowego i krótkoterminowego, od podatku przemysłowego wolne są tylko obroty, osiągnięte z operacji kredytu długoterminowego.

za transakcje, wynikające z obrotu uszlachetniającego — czynnego, należy uważać przerób na rachunek firm zagranicznych surowców oraz półfabrykatów, sprowadzanych z zagranicy, a przeznaczonych po przeróbce do eksportu, przyczem eksport taki musi być udowodniony prawidłowo prowadzonymi księgami handlowymi i deklaracjami celnymi (np. wolnym od podatku obrotowego będzie eksport mąki z importowanej pszenicy, lub eksport gotowych tkanin z importowanej przędzy).

Poza wymienionymi zwolnieniami ustawowymi poszczególne komisje szacunkowe mogą wyjątkowo zwalniać od podatku ubogich płatników, których podatek nie przenosi kwoty rocznej 50 zł., jednak do ważności uchwały zwalniającej płatnika od podatku obrotowego, konieczna jest zgoda przewodniczącego komisji.

Jako zasadnicza podstawa do obliczenia podatku przemysłowego (obrotowego) dla wszystkich przedsiębiorstw i zajęć służy obrót osiągnięty w każdym roku podatkowym, przyczem rokiem podatkowym jest bieżący rok kalendarzowy.

1. W przedsiębiorstwach handlowych wzgl. zawodowo zajmujących się skupem towarów w celu odsprzedaży wewnątrz Państwa, za obrót podlegający opodatkowaniu uważa się sumę przychodu brutto za towary: sprzedane za gotówkę, wymienione lub sprzedane na kredyt łącznie z towarami sprzedanymi na jarmarkach i targach, przyczem do sumy obrotu zalicza się również przychód brutto, uzyskany zarówno ze sprzedaży bezpośredniej, jako też ze sprzedaży uskutecznionej za pośrednictwem komisantów.

2. W instytucjach kredytu krótkoterminowego, jako też w domach bankowych i kantorach wymiany, a więc i w spółdzielniach kredytowych za obrót uważa się: sumę pobranych i należnych procentów, prowizji, komisowego, tudzież innych tym podobnych wynagrodzeń za świadczenia oraz zysk brutto z operacji obcemi

walutami, dewizami, czekami zagranicznymi i wszelkiego rodzaju papierami wartościowymi, przyczem ustawa rozróżnia dwie części obrotów, a mianowicie: sumę pobranych procentów, prowizji itd., oraz zysk brutto osiągnięty z operacji walutami, dewizami, papierami itp. Ewentualne straty, poniesione na operacjach, stanowiących drugą część obrotu, można potrącać od pierwszej części składowej obrotu i podatek opłacać od przychodu brutto.

3. W instytucjach ubezpieczeniowych, nieopartych na wzajemności, za obrót uważa się: a) całkowitą sumę pobranych składek od ubezpieczeń rzeczowych; b) $\frac{1}{10}$ część pobranych składek od ubezpieczeń na życie i od wypadków; c) od ubezpieczeń pośrednich (reasekuracji) w działach rzeczowych $\frac{1}{4}$ część pobranych składek, a w działach ubezpieczeń na życie i od wypadków $\frac{1}{10}$ część pobranych składek.

4. W instytucjach ubezpieczeniowych opartych na wzajemności, lecz ograniczających swoją działalność do bezpośredniego ubezpieczenia tylko swoich członków, za obrót uważa się połowę składek, wymienionych wyżej w p. a) b) c), przyczem nie wlicza się do obrotu składek na rzecz straży ogniowej.

5. Dla robót i dostaw, wykonywanych jako samoistne przedsiębiorstwo, za obrót uważa się sumę przychodu brutto za roboty wzgl. dostawy, przyczem do opodatkowania podaje się sumy faktycznie otrzymane w danym okresie wymiarowym, a więc nie ogólnie zakontraktowaną sumę.

6. W przedsiębiorstwach komisowych, pośrednictwa handlowego, w przedsiębiorstwach spedycyjnych, przewozowych i komunikacyjnych, za obrót uważa się sumę prowizji, komisowego, oraz wszelkich innych wynagrodzeń za wykonane świadczenia i usługi, przyczem za komisowe uważa się tylko takie przedsiębiorstwa, które udowodnią stosunek komisowy; w innym wypadku, będą one traktowane jako działające na rachunek własny.

Aby uniknąć wszelkich wątpliwości, nowa ustawa wyjaśnia, że stosunek komisowy nie zachodzi, jeżeli sprzedawca występujący w charakterze działającego na rachunek osoby trzeciej, otrzymuje niezależnie od umówionego wynagrodzenia komisowego, lub zamiast komisowego, różnicę lub część różnicy między ceną istotnie osiągniętą, a ceną zastrzeżoną w drodze umowy na rzecz komitenta, jako właściciela towaru*).

Ustawa z dnia 15 lipca 1925 r. nie uważa również za komisową sprzedaż towarów na rachunek firm, nieopłacających podatku przemysłowego (producentów rolni). Obrót tego rodzaju, ustawa każe zaliczać do ogólnego obrotu, dokonanego na rachunek własny, choćby się odbył na warunkach komisowych. Komisant (komisjoner) może sprzedać towar, pochodzący bezpośrednio od producenta rolnego innej firmie za prowizję, lecz podatek obrotowy będzie musiał zapłacić od wartości towaru, a nie od uzyskanego komisowego.

Z powyższego wynika, że np. nie będzie można w spółdzielniach rolniczo-handlowych traktować jako komisową sprzedaż towarów, oddanych bezpośrednio przez producentów rolnych, ponieważ nie opłacają oni od posiadanych gospodarstw rol-

nych podatku przemysłowego: natomiast mogą spółdzielnie rolniczo-handlowe przyjmować do komisowej sprzedaży towary np. od „Centrali Rolników“, która podatek przemysłowy opłaca.

Zatem w myśl ustawy, sprzedaż komisowa może się odbywać tylko między firmami opłacającymi podatek przemysłowy, przyczem za komisowe będą uważane tylko takie przedsiębiorstwa, które udowodnią stosunek komisowy zawartą umową między komitentem i komisantem; w umowie (kontrakcie) wyraźnie określane być muszą: cena sprzedażna towaru i wysokość wynagrodzenia komisowego (prowizji). Otrzymane przez komisantę prowizje oraz inne wynagrodzenia za komisowe pośrednictwo muszą być wykazane prawidłowo prowadzonymi księgami handlowymi (rachunek prowizji w żurnalu, księga towarów przehandlowanych komisowo*).

Za obrót firm sprzedających towary na rachunek firm zagranicznych uważa się całkowity przychód brutto za sprzedane towary, jak gdyby one były sprzedawane na własny rachunek; natomiast pośrednicy handlowi, reprezentujący firmy zagraniczne, a nie utrzymujący zakładów handlowych, ani też składów dla przechowywania towarów i, którzy nie fakturują towarów w swoim imieniu lub w charakterze przedstawicieli reprezentujących firmę, oraz, jeżeli nie inkasują należności za sprzedane towary, opłacają podatek obrotowy narówni z przedsiębiorstwami komisowymi.

7. W przedsiębiorstwach przemysłowych wydobywających (kopalnie) lub przetwarzających surowce, albo produkujących wyroby z wydobytych lub zakupionych na własny rachunek materiałów, za obrót uważa się sumę przychodu brutto za surowce, półfabrykaty i gotowe wyroby tak sprzedane za gotówkę, jak i wymienione lub sprzedane na kredyt oraz użyte do wykonania umów o roboty i dostawy, łącznie z przychodem brutto, uzyskanym ze sprzedaży na jarmarkach wzgl. targach.

Tylko w kopalniach ropy naftowej wyłącza się z przychodu brutto, stanowiącego obrót przedsiębiorstwa, wartość ropy i gazów przypadająca na udziały przetwórców, obciążoną już podatkiem od kapitałów i rent.

8. W przedsiębiorstwach przemysłowych, wytwarzających wyroby z cudzych materiałów, za obrót uważa się zarobek brutto, t. j. całkowitą sumę wynagrodzenia, pobranego za przerób towarów.

Dla zakładów przemysłowych ważnem jest, że nowa ustawa o podatku przemysłowym (z dnia 15 lipca 1925 r.) nie uważa za obrót i nie pociąga do opodatkowania, tak jak to miało dotychczas miejsce, obrót w wewnętrznych przedsiębiorstwach przemysłowych i handlowych, t. j. przechodzenia jakiegokolwiek towaru z jednego działu, czy też z jednego zakładu wzgl. przedsiębiorstwa do drugiego, należącego do tego samego przedsiębiorcy (do tej samej firmy).

Również nie uważa się za obrót podlegający opodatkowaniu w przedsiębiorstwach przemysłowych, artykułów przechodzących z jednego oddziału do drugiego, jeżeli oddziały stanowią kolejne stopnie obróbki, i to nawet wówczas, gdy z tych

*) Komitentem nazywa się osoba lub firma dająca zlecenie, zaś komisantem nazywa się osoba lub firma przyjmująca zlecenie do wykonania.

*) Sposoby księgowania w związku z przepisami nowej ustawy podamy w dalszej części naszego artykułu.

oddziałów pomocniczych dokonywana jest także sprzedaż wytworów danego przedsiębiorstwa. Jeżeli np. ktoś posiada przedsiębiorstwo przemysłowe oraz jednocześnie prowadzi zakład handlowy celem sprzedaży w nim wyrobów własnej produkcji i jeżeli dla tego zakładu handlowego obowiązany jest wykupić osobne świadectwo przemysłowe (t. j. gdy zakład hurtowej sprzedaży wyrobów własnej produkcji nie jest bezpośrednio złączony z zakładem fabrycznym, gdy nie znajduje się przy samym zakładzie lub poza nim, lub w obrębie miejscowości, będącej poza jego siedzibą i o ile jest to jeden z wielu hurtowych zakładów sprzedaży poza siedzibą zakładu przemysłowego), wówczas przekazanie wytworów z zakładu fabrycznego do opisanego zakładu handlowego nie dolicza się do obrotu zakładu przemysłowego, ponieważ osiągnięty ze sprzedaży towarów oddanych do zakładu handlowego przychód brutto, stanowi obrót zakładu handlowego, który podlega opodatkowaniu w miejscu wykonania sprzedaży. Jeżeli natomiast przedsiębiorstwo przemysłowe prowadzi własny zakład hurtowej sprzedaży wyrobów własnej produkcji, wzgl. detalicznej i drobnej i o ile ten zakład nie stanowi oddzielnego przedsiębiorstwa, t. j. o ile jest własnością tego samego przedsiębiorstwa, znajduje się przy samym zakładzie przemysłowym lub poza nim, lecz w obrębie miejscowości będącej jego siedzibą, lub w miejscowości będącej poza jego siedzibą, ale o ile jest to jedyny hurtowy zakład sprzedaży poza siedzibą zakładu przemysłowego, wówczas obrót osiągnięty ze sprzedaży wytworów przekazanych z zakładu fabrycznego do opisanego zakładu hurtowej wzgl. detalicznej sprzedaży, uważa się za obrót przedsiębiorstwa przemysłowego i winien być doliczony do obrotu osiągniętego ze sprzedaży dokonanej bezpośrednio z samego zakładu przemysłowego.

Nie dolicza się do obrotu przedsiębiorstw przemysłowych, wszelkich bezpośrednio inkasowanych przez nie podatków konsumcyjnych, państwowych i komunalnych, obliczanych od towarów produkowanych przez te przedsiębiorstwa, jak również podatku od widowisk i podatku hotelowego. O ile natomiast podatki konsumcyjne, państwowe i komunalne nie są przez przedsiębiorstwa przemysłowe bezpośrednio inkasowane, a mieszczą się już w cenie towaru, nie mogą być wyłączone z podstaw opodatkowania.

Ważnym jest, że wszelkie bezpośrednio inkasowane podatki konsumcyjne, państwowe i komunalne wolno jest potrącać od ogólnego obrotu tylko przedsiębiorstwom przemysłowym od towarów produkowanych przez te przedsiębiorstwa, jak również przedsiębiorstwom widowiskowym i hotelom, nie wolno zaś potrącać przedsiębiorstwom handlowym, chociażby one w zastępstwie przedsiębiorstw przemysłowych akcyzę opłacały.

Z ogólnych obrotów, będących podstawą opodatkowania, wolno jest potrącić, jednakże dopiero po należytem udowodnieniu prawidłowo prowadzonymi księgami handlowymi, koszty przewozu i ubezpieczenia towarów, wyłożone za nabywcę oraz zwroty towarów, bonifikacje i skonta. Jest to przepis bardzo ważny dla spółdzielni handlowych i wytwórczych, które z reguły wykładają koszty przewozu oraz udzielają zwrotów towarowych i bonifikacyj. Według nowej ustawy, wydatki te mogą być od ogólnego obrotu, wykazanego na rachunku towarów, odciągane od obrotu,

podlegającego opodatkowaniu. Natomiast wyniki na dłużnikach straty w żadnym wypadku nie mogą być wyłączone z ogólnego obrotu towarowego.

9. Dla zajęć przemysłowych i samodzielnych, wolnych zajęć zawodowych (lekarzy, adwokatów itd.) za obrót uważa się zarobek brutto.

10. We wszystkich innych przedsiębiorstwach handlowych za obrót uważa się sumę przychodu brutto.

Podatek przemysłowy pobiera się, jak dotychczas, od wszystkich przedsiębiorstw i zajęć, zasadniczo: a) w formie świadectw przemysłowych, b) w postaci podatku od obrotu. Wyjątek stanowią poniżej wymienione przedsiębiorstwa, które podatek przemysłowy opłacają tylko w formie świadectw przemysłowych.

Przedsiębiorstwami temi są: handel: 1) wędrowny, 2) jarmarczny, 3) pomocnicy podróżujący (komiwojażerowie), inspektorowie i agenci towarzystw ubezpieczeniowych, przedsiębiorstw komunikacyjnych, przewozowych, kredytowych (agenci towarzystw kredytowych); 4) przedsiębiorstwa prowadzące wydawnictwa dzienników i innych pism periodycznych; 5) pracownie i zajęcia rzemieślnicze, rękodzielnicze, dorożkarstwo, furmaństwo, rybołówstwo, o ile te zajęcia wykonywane są przez właściciela przy współudziale najwyższej jednego członka rodziny, lub jednej najmniejszej siły pomocniczej.

Podróżujący w imieniu lub na rachunek firm nie opłacających podatku przemysłowego, nie są obowiązani do wykupywania świadectw przemysłowych.

Natomiast wszystkie wolne zajęcia zawodowe (lekarze, adwokaci, architekci i t. d.) opłacają podatek przemysłowy tylko w formie podatku od obrotu, bez obowiązku wykupywania świadectw przemysłowych.

Zasadniczo podatek od obrotu wynosi 2%, jednakże ustawa z dnia 15 lipca 1925 r. różniczkuje wysokość podatku i wprowadza od zasadniczej reguły następujące wyjątki a mianowicie:

1) Od obrotów osiągniętych, przez przedsiębiorstwa przemysłowe, wydobywające lub przetwarzające surowce, albo produkujące wyroby z wydobywanych lub zakupionych na własny rachunek materiałów, ze sprzedaży wydobytych surowców lub wyprodukowanych towarów, opłaca się 1% jednakże tylko w tych wypadkach, gdy towary zostały nabyte również przez przedsiębiorstwa przemysłowe przerabiające je, wzgl. zużywające w prowadzonym przemyśle; tego rodzaju sprzedaż zakładom przemysłowym własnych produktów, musi być należyście udowodniona prawidłowo prowadzonymi księgami handlowymi lub kopjami rachunków. Nie podlega natomiast ulgowemu podatkowi, sprzedaż wytworów wzgl. surowców przedsiębiorstwom komunikacyjnym i dlatego jeżeli fabryka sprzedaje swoje towary przedsiębiorstwu komunikacyjnemu, wówczas musi opłacać 2% podatku. Jeżeli zaś np. mleczarnia sprzedaje twaróg do fabryki kazeiny, wówczas od wartości sprzedanego twarogu opłaca 1% podatku;

2) Od obrotów dokonanych przez przedsiębiorstwa handlowe wzgl. od robót i dostaw dokonanych artykułami pierwszej potrzeby oraz surowcami niezbędnymi do rozwoju rolnictwa i przemysłu krajowego, przy sprzedaży hurtowej opłaca się podatek obrotowy w wysokości 1/2%;

3) Od obrotów przedsiębiorstw prowadzących detaliczną lub drobną sprzedaż artykułów spożywczych

czych pierwszej potrzeby, podatek obrotowy opłaca się w wysokości 1%;

4. od obrotów przedsiębiorstw komisowych i pośrednictwa handlowego, podatek od obrotu opłaca się w wysokości 5%; 6. od obrotów pośredników handlowych (spedytorzy, maklerzy) opłaca się podatek obrotowy w wysokości 5% od obrotu.

Ponadto Ministrowi Skarbu w porozumieniu z Ministrem Przemysłu i Handlu w wypadkach potrzeby gospodarczej, służy prawo obniżenia stopy podatku, jednakże najwyżej do 1% od obrotów osiągniętych przez przedsiębiorstwa handlowe ze sprzedaży hurtowej wszelkiego rodzaju towarów, przez przedsiębiorstwa skupu zawodowego, jak również przez przedsiębiorstwa wykonywania dostaw.

Ustawa wyjaśnia, że za sprzedaż hurtową uważa się zbyt wszelkiego rodzaju towarów wyłącznie kupcom i przemysłowcom oraz przedsiębiorstwom państwowym i komunalnym i Sklepom Kółek Rolniczych w celu dalszej odsprzedaży, produkcji lub eksploatacji w dowolnej ilości. Natomiast sprzedaż towarów producentom rolnym i Kółkom Rolniczym nie utrzymującym stałych zakładów handlowych, uważa się za hurtową tylko wówczas, o ile dokonana została w pełnych ładunkach wagonowych, przyczem sprzedaż hurtowa winna być wykazana prawidłowo prowadzonymi księgami handlowymi. Ważnym jest, że przedsiębiorstwa nie prowadzące prawidłowo ksiąg handlowych, z których nie będzie wynikać klasyfikacja obrotów hurtowych i detalicznych wzgl. komisowych, nie mogą korzystać z ulgowych stawek podatkowych.

Z powyższego wynika, że np. spółdzielnie rolniczo-handlowe będą opłacać od $\frac{1}{4}$ części obrotów hurtowych $\frac{1}{2}$ %, a od $\frac{1}{4}$ części obrotów detalicznych (poniżej jednego wagonu) 1% podatku obrotowego.

Podatek obrotowy w wysokości 1% wolno będzie płacić od detalicznej sprzedaży następujących towarów: zboża, ziemniaki oraz jadalne produkty spożywcze pochodzenia krajowego jak: mąka, pieczywo, kasza, sól, cukier, nabiał, mięso, tłuszcze jadalne, roślinne i zwierzęce, wyroby masarskie (kiszki, kielbasy i t. d.) śledzie solone, wędzone i opiekane krajowe i zagraniczne. Natomiast nie korzystają z ulg ryby, drób, dziczyzna, wszelkiego rodzaju konserwy, paszety majonezy oraz wyroby cukiernicze i trunki z zawartością alkoholu, od których należy opłacać 2%. Podatek obrotowy w wysokości $\frac{1}{2}$ % opłacać się będzie od towarów sprzedawanych hurtowo kupcom wzgl. producentom rolnym i przemysłowcom, od wszystkich artykułów powyżej wymienionych oraz ponadto: od bydła i nierogacizny, pasz wszelkich, siana, słomy, otrab i makuchów, artykułów opałowych (drzewo i odpadki drewna, węgle, brykiety, koks, torf, nafta, gaz ziemny, węgiel drzewny), mydeł wyrobu krajowego z wyjątkiem toaletowych i leczniczych, surowców: a) mineralnych, jako to: rudy, piritów, wapnia, dolomitów, gliny, piasku, żwiru, kamieni nieobrobionych, wosku ziemnego, wszelkich żużli, wpałków piritowych, grafitu, ropy naftowej i jej odpadków oraz wszelkich innych artykułów kopalnianych (nawozy sztuczne); b) roślinnych, jako to: drzewa wszelkiego nieobrobionego, kory drzewnej, bawełny i odpadków bawełnianych, juty i odpadków jutowych, lnu i kłoni i ich odpadków, żywicy naturalnej, kauczuku,

trzciny, wikliny, trawy morskiej, łyka lipowego, nasion wszelkich; c) zwierzęcych, jako to: skór surowych, futer surowych, wełny i odpadków wełnianych, włosia, szczeciny, sierści, puchu, pierza, kości surowych, rogów i kopyt, żołądków i jelit, krwi i innych zwierzęcych surowych organów i produktów odpadkowych oraz artykułów zastępujących surowce i odpadki, a więc: wszelkiego szmelcu, szkła tłuczonego, gumy używanej, szmat i makulatury oraz melasy.

Omówione powyżej, niższe stawki podatkowe mogą być stosowane jedynie do obrotów samostojnych przedsiębiorstw handlowych. Natomiast przedsiębiorstwa przemysłowe opłacają z reguły podatek od obrotu w wysokości 2%, za wyjątkiem sprzedaży innym zakładom przemysłowym.

Podróżujący (komiwojażerowie), winni wykazać się dowodami opłacania przez firmy, w imieniu lub na rachunek których działają, świadectwa przemysłowego oraz pełnomocnictwa firmy przez nich reprezentowanej, zaś komiwojażerowie firm zagranicznych winni być uważani jako działający na własny rachunek, o ile umowy zawarte z obcymi państwami nie traktują tych spraw inaczej.

(C. d. n.)

A. M. Nowakowski.

Stan i ruch oszczędności

złożonych w Spółdzielniach Kredytowych należących do Związku Spółdzielni Zarobk. i Gospod.

I.

Rozwój oszczędności przed wojną.

Oszczędność nie jest przyrodzona narodowi polskiemu cnotą. Ludność krajów rolniczych, zależna w dużej mierze od żywiołów i czynników, mniej uchwytnych w system i liczbę, nie jest naogół poohopną do oszczędzania i wychowania w sobie zmysłu oszczędności. Przeważnie u nas, w czasach dawniejszych, nie okazywano zaniłowania do oszczędzania, owszem odczuwano niechęć, a nawet wstręt do wszystkiego, co zwało się przezornością lub oszczędnością. Jeszcze w drugiej połowie zeszłego wieku, w byłym zaborze pruskim, uznawano hasło, „że nam się nie godzi oszczędzać i pracowitości nabywać, że to są przymioty niezgodne, a nawet przeciwne naszemu narodowemu charakterowi, że przez nie wykrzywimy nasz charakter, że przestaczymy się w Niemców co do obyczajów i co do usposobienia moralnego“... Ten brak samorodnej poohopności do przezorności lub oszczędności sprawiał, że bez podniety materialnej i moralnej trudno było skłonić społeczność naszą do uprawiania cnoty oszczędności i gromadzenia oszczędzonych pieniędzy. Jednakże pod wpływem nauki i oświaty zrozumiano z czasem i u nas, że oszczędność, aczkolwiek nie jest cnotą wrodzoną, jak n. p. gościnność, wszakże jest cnotą nabywczą, to jest taką, którą przy odpowiednich koniunkturach gospodarczych i społecznych nie tylko że można posiadać, ale że trzeba ją zdobyć i w charakterze utrwalić ze względu na dobro gospodarcze i społeczne narodu.

Pierwsze usiłowania wychowania w społeczeństwie zaniłowania do pracowitości i oszczędności, pierwsze te dążenia do wytworzenia kultury pracy dzielnych naszych przewodników społecz-

nych i narodowych, datują w byłym zaborze pruskim dopiero od połowy zeszłego wieku. Po wielkich wypadkach 1848 roku, gdy z swobodami konstytucyjnymi nastąpiło prawo stowarzyszenia, rozpoczęła się u nas wzmocniona praca nad uświadomieniem gospodarzem i społecznym, zwłaszcza zaś pod względem oszczędności, skutkiem czego zaczął się rozwijać ruch oszczędnościowy w różnych kierunkach. Liga polska i stowarzyszenia ligowe, pierwsze nasze asocjacje gospodarcze, zawodowe i oświatowe, liczne towarzystwa przemysłowe, rzemieślnicze i rolnicze — z których później wyrosnąć miały spółki i kółka rolnicze — we wszystkich swych instytucjach centralnych i filjalnych propagowały zasady oszczędności. Instytucje te, których w ciągu lat kilku powstało 258, zaczęły gromadzić oszczędności, organizując różne rodzaje zakładów opiekujących się zarobkiem i oszczędnością klasy pracującej, począwszy od prostych kas oszczędności, kas pożyczek i oszczędności, aż do więcej złożonych instytucyj zabezpieczenia i solidarności. Różne te organizacje, podnosząc do wyższej potęgi wale dotąd, bo odosobnione usiłowania, w dużej mierze przyczyniły się do zbudzenia zmysłu oszczędności i gromadzenia poważniejszych zasobów. Pierwszy ten posiew pracy, jaką Liga Polska rzuciła, wydał plon względnie bogaty, mimo trudności, jakie stawały się wrogo usposobione do wszelkich ze strony polskiej poczynań na polu asocjacji. Ale pierwszy ten początek systematycznej pracy zbiorowej nad zmianą charakteru społeczeństwa przez wychowanie zamiłowania do życia pracowitego i oszczędnego, został zwichnięty w czasie spekulacji i grynderki, jaką szaleć zaczęła po wojnie niemiecko-francuskiej także i w naszym społeczeństwie. Sławetny rok kryzysów finansowych, a licznych i wielkich upadków przedsiębiorstw pieniężnych, spowodowanych gorączkową spekulacją — rok 1873 położył kres pracy oszczędnościowej, poczętej z tak wielkimi na przyszłość nadziejami. W roku tym upadła spółka rolników, powstała z inicjatywy Ligi Polskiej, znany w dziejach gospodarstwa naszego „Tellus“ ze stratą 15 milionów marek (dłużnicy dostali tylko 35 procent), upadł drugi polski bank Małeckie, Potworowski i Plewkiewicz, zachwiała się najstarsza polska spółka, ówczesne Towarzystwo Pożyczkowe dla Przemysłowców miasta Poznania (strata wynosiła 81.608 marek, od udziału trzeba było odpisać 30%), likwidację ogłosił Prow. Bank Dyskontowy i Wekslowy, który stracił prawie cały swój kapitał zakładowy w kwocie 1 miliona marek, wreszcie poznańska spółka niemiecka Vorschussverein zaprzestała wypłat, a liczba konkursów pomnożyła się w dwójnasób... „Upadki te i straty — pisał o czasie tym niedawno zmarły ks. prof. dr. Zimmermann — podziały jak najujemniej na inicjatywę przedsiębiorczą w szerokich kołach społeczeństwa naszego, mianowicie zaś osłabiły zaufanie do własnych sił i pieniężnych instytucyj. Słowo „Tellus“ stało się postrachem, który kręgi swe zaczął po rok 1890 i wstrzymywał ludność od składania oszczędności w swoich instytucjach.“ W takich warunkach ruch oszczędnościowy, z takim trudem podjęty, zaczął ustawać — depozyty Spółki poznańskiej cofnęły się w r. 1875 o 31,3% — a praca w kierunku szerzenia zmysłu oszczędności doznała przerwy.

Nowy okres rozpoczyna się dopiero z intensywniejszą działalnością spółek, zwłaszcza zaś od

powstania Związku Spółek Zarobkowych i Gospodarczych. Spółki przyjęły na siebie zadanie zdobycia od nowa zaufania szerokich warstw społecznych i gromadzenia oszczędności. W myśl programu ks. Patrona Szamarzewskiego, Spółdzielnie dały inicjatywę do zbierania „niedziaków“, torując drogę trudną i zmuśną do „epoki złota“. Sprawy oszczędności i kas trojczkowych zajmują się Sejmiki spółdzielni i nawołują do gromadzenia choćby najmniejszych kwot pieniężnych celem uzdrowienia życia gospodarczego. Na Sejmiku w Krotoszynie, który odbył się w dniach 23 i 24 listopada 1875 r., zostały uchwalone rezolucje oszczędnościowe o kasach trojczkowych i propagandzie za depozytami. „Gdzie można urządzić trojczkowe kasy oszczędności — głosi rezolucja — spółki powinny być otwarte w sobotę wieczorem i w niedzielę po nabożeństwie.“ Trojczkowe kasy przyjmować będą oszczędności z minimalną wkładką 10 fenigów. Równocześnie Sejmik wyraził życzenie, „ażeby spółki stawały na porządku dziennym swoich walnych zebrań kwestje, dotyczące interesu depozytowego i ażeby ktoś napisał popularną broszurkę o oszczędności. Wkońcu Sejmik w osobnej rezolucji poleca Komitetowi związkowemu, „aby uprosił pana Jackowskiego, Patrona kółek włościańskich, do współdziałania przy rozwijaniu interesu depozytowego“. W następnych latach Sejmiki zajmują się nieraz jeszcze sprawą drobnych oszczędności, zwłaszcza od czasu powstania Banku Związku Spółek Zarobkowych, któremu Sejmik w Chełmnie postawił nawet za warunek zbieranie drobnych oszczędności. W uznaniu wielkiej doniosłości budzenia zmysłu oszczędności w społeczeństwie Bank Związku, służąc spółkom przykładem, przyjmował na depozyt drobne oszczędności, począwszy od 10 fenigów. „Przy zaprowadzeniu tego systemu — czytamy w pierwszym sprawozdaniu Banku Związku — „kierowaliśmy się więcej moralnymi, niż materialnymi względami. Niezaprzeczoną bowiem jest prawda, że oszczędność powinniśmy jako cnotę wpajać w dzieci od najpierwszej młodości. W dziecku zaszczerpiona przyświecać mu będzie przez całe życie. Wreszcie i to pewna, że kapitałik zaoszczędzony zechęca do dalszych oszczędności... Regularnie w sobotę lub w inne dnie składane przez terminatorów oszczędności są dla nas największą nagrodą za niemałe trudy, ponoszone przy zapisywaniu tych drobnych sum. Stwierdziliśmy tutaj, że książeczka wkładkowa, wykazująca regularne wpłaty, stanowi dla jej właściciela dyplom moralności, porządku i pracowitości. Zebraliśmy dotychczas dziesięciofenigówkami 382 mk., co znaczy mniej więcej trzy tysiące pozycji. Mimo to zaznaczamy, że drobne te oszczędności przynieść mogą społeczeństwu naszemu nieobliczone korzyści, jeżeli znajdują się osobistości, które systematycznie je przeprowadzać będą po parafjach, a nawet po pojedynczych gminach.“

Praca ta, prowadzona systematycznie, z należytą gorliwością i umiejętnością, przynosiła z roku na rok coraz większe korzyści. Zrazu, pod wpływem fatalnych wypadków roku 1873, oszczędności wzrastały mozolnie i bardzo jeszcze powoli. „W najbliższych latach po roku 1873 — pisał ks. prof. dr. Zimmermann — tylko najściślejsze stosunki z spółkami mogły powodować do zawierzania im kapitałów.“ Kilka dziesiątek lat wyteżonej i sumiennej pracy w spółkach potrzeba było, aby

w społeczeństwie wspomnienia dawniejszych strat osłabić i do własnych instytucji pieniężnych zbudzić zaufanie.“. W końcu roku 1873 spółki wykazywały 2,6 milionów depozytów. W następnych latach suma ta wzrasta rok rocznie, ale tylko o kilka set tysięcy. W chwili powstania Banku Związku spółki liczyły zaledwie 9 milionów wkładów oszczędnościowych. Odtąd rozwój oszczędności szybkie robi postępy. W spółkach po roku 1890 przybywa rocznie jeden, dwa, trzy miliony. Później przyrost roczny wynosi 10, 20, 30 i więcej milionów. Z chwilą wybuchu wojny światowej depozyty spółek dochodzą do ćwierć miljarda, z chwilą powstania Polski do pół miljarda marek. Oszczędności te w spółkach złożone przyniosły społeczeństwu w rzeczy samej korzyści nieobliczone. Bez spółek i oszczędności nie możnaby było stawić czoła wrogowi na polu finansowym i gospodarczym, w szczególności trudnoby było w walce o ziemię i byt narodowy odnieść ostateczne zwycięstwo.

Po tem radosnem zwycięstwie nastął ciężki okres inflacji i dewaluacji. Zniszczył on i w niwecz obrócił to, co nagromadziła skrzetność, pracowitość i oszczędność dawniejszych pokoleń. Straty, jakie poniosło społeczeństwo, ciężkie są i niepowetowane, a tem dotkliwsze, że często trafiają najmniej zamężnych i najwięcej potrzebujących. Straty te jednakże nie powstały ani z winy spółdzielni, ani z winy społeczeństwa, ale z powodów niezależnych od spółdzielni, owszem przez nie zwalczanych. Ale choć sprawa ta nad wyraz jest smutna i przykra, płacz i narzekanie mało tu pomaga. „Gdy okręt tonie, wiatry go przewracają, głupi tłumoczki i skrzynki swoje opatruje i na nich leży, a do obrony okrętu nie idzie — i mniema, że się sam niłuje, a on sam się gubi. Bo gdy okręt obrony nie ma, i on ze wszystkim, co zebrał, utonąć musi. A gdy swemi skrzywkami i majątnością, którą ma w okęcie, pogardzi, a z innemi się do obrony okrętu uda, swego wszystkiego zapomniawszy, dopiero swe wszystko pozyskał i sam i zdrowie swoje zachował“... Społeczne te słowa Piotra Skargi i dziś, w okresie ciężkich chwil krytycznych zapamiętać należy. Wątpić nie należy, że przy gorliwej i sumiennej pracy, niechęć do oszczędzania minie, powróci zamiłowanie do pracy, zbudzi się zmysł do oszczędności i przy stałej walucie znowu gromadzić się zaczną miedziaki, tak jak ongi przed laty pięćdziesięciu. Jeżeli wtenczas, po ciężkim kryzysie finansowym, wśród najcięższych warunków politycznych, spółdzielnie zdołały pozyskać stracone zaufanie do samopomocy pieniężnej, do własnych sił i własnych zasobów, jeżeli po przewrocie, jaki wówczas nastąpił, instytucje finansowe polskie, przestały być pod wpływem spółdzielczości synonimem niegospodarstwa i przestały napawać lękiem interesowanych i ogół — wątpić nie należy, że spółdzielnie, pełniąc znowu tradycyjne swe posłannictwo, zbudzą znowu społeczeństwo do nowego życia gospodarczego i utrwala w niem to zaufanie, które słusznie im się należy mocą niezłomnych zasad spółdzielczych i dzięki swej przeszłości. W rzeczy samej początek, aczkolwiek jest trudny, wykazuje, już wcale okazałe stosunkowo wyniki. Statystyka oszczędności, szczegółowo prowadzona przez Związek, świadczy, że oszczędności te w roku ostatnim wzrosły o taką sumę, na jaką potrzeba było przed laty pięćdziesięciu 8 lat pracy usilnej i uciążliwej. Jeżeli oszczędności, gromadzone w spółdzielniach, wzrastać będą nadal w tem samym tempie, to

już w kilku latach możnaby dogonić te straty, jakie poniosły spółdzielnie wskutek dewaluacji i inflacji. Należy tylko w pracy nie ustawać i rzetelnością i skora, a sumienną obsługą, zasłużyć na dawniejsze zaufanie. Prędzej czy później przekonają się ogół, że groźb, składany w spółdzielniach, oparty na solidarności członków z odpowiedzialnością nieograniczoną, stanowi najpewniejszą lokatę i przy stałej walucie nikomu i nigdy zawodu nie przyniesie. Pomocą w tych usiłowaniach niech będą liczby, odnoszące się do stanu i ruchu oszczędności w spółdzielniach kredytowych, należących do Związku Spółdzielni Zarobkowych i Gospodarczych, które w szczegółowem zestawieniu i objaśnieniu odnośnie do poszczególnych miesięcy ostatnich, podamy w następnym numerze „Poradnika“.

Spółdzielczość na ziemiach polskich w latach 1922 do 1924.

W „Ekonomiście“, tom II, rok bieżący, p. Kazimierz Sokołowski w kronice spółdzielczej przedstawia rozwój spółdzielni w trzyletnim okresie, oparty na licznych danych statystycznych. W szczególności autor omawia stan i ruch spółdzielni według województw, spółdzielnie według narodowości, według przedmiotu działalności, rodzaju odpowiedzialności i wysokości udziałów. Następnie autor przechodzi do statystyki działalności gospodarczej, odnoszącej się do jednej trzeciej ogółu spółdzielni związkowych, które jednakże zaliczyć należy do spółdzielni ważniejszych. W końcu przedstawia szczegółowo kwestję zjednoczenia ruchu spółdzielczego.

Stan spółdzielni w dniu 1 stycznia 1925 roku wynosił 15.370, z czego przypada na spółdzielnie powstałe w r. 1922: 1244, r. 1923: 1292, rok 1924: 943.

Spółdzielnie według narodowości dzielą się w ten sposób, że na polskie przypada 71,5 % w r. 1924 wobec 67,9% i 60% w latach poprzednich; na rusińskie 27,6% w r. 1924 wobec 19,8% i 21% poprzednio; niemieckie 1,2% wobec 2,6% i 1,0%; żydowskie 7,8% wobec 8,4% i 14,1%; niepodane 1,9% — 1,3 proc. — 3,9 proc. W stosunku do liczby ludności najsilniej są reprezentowane rusińskie (5,3% na sto tysięcy mieszkańców), następnie żydowskie (3,4%), polskie 3,1% i niemieckie 1%.

Liczba nowych spółdzielni, jakie powstały w omawianym okresie, jest wcale okazała, gdyż co roku powstaje około tysiąca stowarzyszeń. Najwyższy ruch założycielski daje się zaobserwować w Małopolsce Wschodniej, która w roku 1922 dostarczyła w stosunku do ogółu w tym czasie powstałych spółdzielni 27,9 proc., w roku 1923 — 28,4 proc. i w roku 1924 — 39,1 proc. Zjawisko to tłumaczy się znacznym rozrostem sieci kooperacyjnej rusińskiej. W stosunku do spółdzielni innych narodowości spółdzielnie rusińskie stale górują, utrzymując się z roku na rok na tym samym poziomie. Żywsze tempo akcji założycielskiej wykazują w pozostałych dzielnicach Rzeczypospolitej: Warszawa, Wileńszczyzna i Wołyń z tych samych przyczyn, co Małopolska Wschodnia.

Wśród spółdzielni nowopowstałych pierwsze miejsce trzymają po dawnemu spółdzielnie spóżywców (41,8 proc.), aczkolwiek odsetek ich

w stosunku do ogółu spółdzielni maleje co roku (1922: 56 proc., 1923: 53,6 proc.). Również zmniejszają się stosunkowo kooperatywy surowcowe i warsztatowe, rosną natomiast: wydawnicze i księgarskie, jajczarskie, mleczarskie i hodowlane oraz mieszkaniowe i budowlane. W roku 1924 nastąpił także wzrost spółdzielni kredytowych (17,4 proc.) wobec roku 1923 (14,5 proc.).

Pod względem rodzaju odpowiedzialności przeważała do roku 1924 odpowiedzialność udziałami, jednokrotna, a więc minimalna. W roku 1924 powstaje coraz to więcej spółdzielni o 2, 5 i 10-krotnej odpowiedzialności. Również odpowiedzialność nieograniczona, rzadko spotykana w latach inflacji, wzrasta w roku 1924 dość znacznie (6,4 proc. ogółu spółdzielni).

Co się tyczy wysokości udziałów, to dane za dwa lata 1922 i 1923 są niemal bezwartościowe ze względu na okres inflacji i dewaluacji marki. W roku 1924 powstające spółdzielnie mają przeważnie kapitały niewielkie, skoro 49 proc. spółdzielni oznacza udział nie wyżej 10,00 zł. Najniższe udziały spotykamy w spółdzielniach spożywców (poniżej 10,00 zł. 82 proc. ogółu spółdzielni tego typu), średnie — w kredytowych (10,00—50,00 złotych) i rolniczych, najwyższe (100,00 i wyżej) w budowlano-mieszkaniowych.

Ze statystyki działalności gospodarczej, obejmującej jedną trzecią spółdzielni związkowych, najsilniejszych, wynika, że rok 1923, będący rokiem hiperinflacji, stosunkowo najłagodniej dotknął spółdzielnie spożywców, które potrafiły utrzymać kapitał udziałowy na tym samym poziomie, co w roku 1922, zwiększyły kapitał rezerwowy blisko trzy razy, podniosły remanent towarów i poprawiły stosunek kapitałów własnych do obcych. O wiele gorzej obszedł się rok 1923 z kooperacją rolniczą, która poniosła znaczne straty, wyrażające się w zdewaluowaniu udziałów (spółdzielnie jajczarskie i mleczarskie), niemniej i one podniosły odsetek funduszy w stosunku do kapitałów obrotowych. Najgorzej jednak wyszły spółdzielnie kredytowe, które nie zdołały wzmocnić swych rezerw. Natomiast wzrost markowy kapitałów obcych z natury rzeczy większy był niż wszelkich innych pozycji. Wkłady oszczędnościowe, wynoszące z końcem roku 1923 sumę 11 miliardów marek, wzrosły wprawdzie do 130 miliardów, jednakże, po przeliczeniu na dolary, spadły niemal 30-krotnie. Posiadane przez 1654 spółdzielnie związkowe 155 milionów marek polskich oszczędności stanowiły zaledwie 24 tysiące dolarów, które dzięki spadkowi marki w styczniu 1924 roku uległy dalszej redukcji do mniej więcej 16 tysięcy dolarów.

Na końcu podaje autor przebieg rozwoju konsolidacji ruchu spółdzielczego w Polsce, która ostatecznie nastąpiła przez powstanie trzech wielkich ugrupowań związkowych, mianowicie Unji Związków Spółdzielczych w Polsce, Zjednoczenia Związków Spółdzielni Rolniczych Rzeczypospolitej Polskiej w Warszawie i Związku Spółdzielni Spożywców Rzeczypospolitej Polskiej. — Wskutek powyższej konsolidacji ruchu spółdzielczego trzy obozy spółdzielcze grupują przy sobie około 4 tysiące spółdzielni i 1.600.000 członków, co w stosunku do ogółu spółdzielni związkowych wynosi dwie trzecie stowarzyszeń i dwie trzecie członków. Poza nawiasem

pozostają spółdzielnie rusińskie, z których faktyczne znaczenie posiada „Krajowy Sojuz“, niemieckie, które rozbite są pomiędzy pięć związków, ewangelickie, budowlano-mieszkaniowe, oraz Centrala Spożywczych Stowarzyszeń Spółdzielczych Robotników Chrześcijańskich w Warszawie.

Aczkolwiek dane statystyczne, które autor zebrał na podstawie rejestrów sądowych, sprawozdań związkowych „Rocznika“ i „Kwartalnika Statystycznego“, ciekawe rzucają światło na rozwój spółdzielczości w Polsce w okresie inflacji i dewaluacji, wszakże dopiero statystyka, oparta na sprawozdaniach w złotych, stanowić będzie właściwą podstawę do oceny stanu i rozwoju spółdzielczości, o czym będzie mogła nas pouczyć statystyka za rok 1924, względnie 1925, sporządzona na podstawie przeszacowanych już bilansów i sprawozdań.

Związek Banków w Polsce w r. 1924.

Dorocznym zwyczajem wyszło z druku sprawozdanie Związku Banków w Polsce za 1924 rok.

W części I-szej sprawozdania zwięzłe i jasno scharakteryzowana została sytuacja skarbowa, walutowa, ogólnogospodarcza w związku z handlem zagranicznym i bilansem płatniczym Polski w roku 1924, tudzież sytuacja bankowa. Specjalny rozdział poświęcono działalności Banku Polskiego.

Rok 1924 był okresem przełomowym w rozwoju bankowości polskiej. Stabilizacja waluty polskiej, reforma walutowa i skarbowa stworzyły zdrowe podstawy dla działalności banków, w pierwszym rzędzie dla czynności biernych. W ciągu całego roku następował wzrost wkładów dość wydatny.

Poniższe zestawienie ilustruje ten wzrost w 43 bankach, zrzeszonych w Związku Banków w Polsce:

Daty	Wkłady terminowe	Rachunki czekowe	Korespondenci Loro	Razem wkłady wszelkich typów
				w tysiącach złotych
31. I. 1924	669	15 479	5 405	21 554
29. II. „	1 767	25 604	7 911	35 283
31. III. „	2 733	36 055	9 996	48 785
30. IV. „	4 933	47 116	12 545	64 595
31. V. „	7 605	61 890	17 163	86 657
30. VI. „	9 420	67 378	17 463	94 261
31. VII. „	12 073	82 212	16 019	110 305
31. VIII. „	16 344	94 028	18 483	128 855
30. IX. „	19 645	113 198	20 073	152 917
31. X. „	21 701	127 528	26 633	175 863
30. XI. „	23 038	140 919	26 627	190 583
31. XII. „	28 553	142 313	30 406	201 273

Wzrost zatem wkładów nastąpił blisko dziesięciokrotny. Na specjalne wyróżnienie zasługuje wzrost wkładów terminowych, które w większym stopniu wzrosły niż rachunki czekowe i lorowe. Jest to objaw wysoce znamienny i świadczący o wroście oszczędności w kraju. Wkłady terminowe w grudniu 1924 roku więcej niż 42 razy przewyższają wkłady w styczniu, kiedy to suma wkładów wynosiła nikłą kwotę 669 000 zł. Rachunki czekowe w grudniu tylko 9 razy przewyższają salda styczniowe, a rachunki lorowe w tym samym czasie — tylko 5 razy.

W cyfrach bezwzględnych znaczna przewaga wkładów jest po stronie rachunków lorowych

i czekowych. Na 172 719 000 zł rachunków czekowych i lorowych w dniu 31 grudnia 1924 roku było tylko wkładów terminowych 28 553 000 zł, czyli 6 razy mniej.

Wzrost wkładów nie wynikał tylko ze zwiększenia obiegu znaków pieniężnych, ale jest faktycznym wykładnikiem obudzenia się zmysłu oszczędnościowego.

O powyższem świadczy następująca tabela, która stwierdza, że stosunek wkładów bankowych do obiegu pieniężnego nie pozostawał w ciągu roku bez zmian, lecz wykazywał ciągłą tendencję zwyżkową.

Daty	Wkłady w bankach	Obieg pieniężny	Stosunek %-wy wkładów w bankach do obiegu pieniężnego
	w milionach złotych		
31. I. 1924	21,5	180,3	11,9
29. II. "	35,3	293,8	12
31. III. "	48,8	331,2	14
30. IV. "	64,6	317,1	20
31. V. "	86,6	439,6	19,7
30. VI. "	94,3	489,6	19
31. VII. "	110,3	530,8	20,7
31. VIII. "	128,8	563,5	22,8
30. IX. "	152,9	591,1	25,8
31. X. "	175,9	642,9	27,3
30. XI. "	190,6	629,-	30,3
31. XII. "	201,3	675,7	29,8

Stosunek wkładów do obiegu pieniężnego zwiększył się prawie trzykrotnie. Ogólna kwota wkładów w bankach (201,3 milionów zł) stanowiła prawie trzecią część całego obiegu pieniężnego w Polsce.

Suma wkładów w 12 większych bankach związkowych stanowiła 78% wkładów wszystkich 43 banków, należących do Związku.

Aczkolwiek wkłady w bankach wzrosły w roku 1924 dość poważnie, to jednak bardzo daleko jeszcze do cyfry przedwojennej, która w przybliżeniu mogła wynosić około 1 miljarda złotych.

Wzrost środków obrotowych w bankach powodował coraz żywszą działalność kredytową. Kredytów we wszelkiej formie udzielono:

Daty	Dyskonto	Otwarty kredyt	Pożyczki terminowe	Kredyty udzielone ogółem
	w tysiącach złotych			
31. I. 1924	3 456	13 399	270	17 125
29. II. "	6 865	21 600	501	28 966
31. III. "	24 899	29 541	1 301	55 741
30. IV. "	41 494	40 862	1 324	83 680
31. V. "	54 317	56 161	1 631	112 112
30. VI. "	66 211	59 635	1 622	127 468
31. VII. "	87 586	75 084	1 473	164 143
31. VIII. "	103 302	75 820	1 462	180 584
30. IX. "	117 797	95 921	1 581	215 299
31. X. "	134 263	108 645	1 748	244 656
30. XI. "	143 584	116 541	1 936	262 061
31. XII. "	144 802	119 660	2 274	266 736

Na rozszerzenie działalności kredytowej wpłynął z jednej strony wzrost wkładów z drugiej — zwiększenie kredytu redyskontowego w Banku Polskim.

Suma kredytów, udzielonych przez banki prywatne na 31 grudnia 1924 roku (266 736 000 zł), o 65 464 000 złotych przewyższa sumę wkładów (201 272 000 zł).

Ustosunkowanie wszystkich kredytów, udzielonych przez banki związkowe, do redyskonta przedstawia się następująco:

Daty	Redyskonto	Dyskonto	Stosunek %-wy redyskonta do dyskonta	Kredyty wszelkich typów	Stosunek %-wy redyskonta do kredytów wszelkich typów
	tysiące złotych			tysiące złotych	
31. I. 1924	1 661	3 456	48	17 129	9,6
29. II. "	3 194	6 865	46,5	28 966	11
31. III. "	13 293	24 899	53,3	55 741	23,8
30. IV. "	24 165	41 494	58,2	83 680	28,8
31. V. "	32 987	54 317	60,7	112 112	29,4
30. VI. "	42 934	66 211	64,8	127 468	33,6
31. VII. "	58 378	87 586	66,6	164 143	35,5
31. VIII. "	69 327	103 302	67,1	180 584	38,4
30. IX. "	75 329	117 797	63,9	215 299	35
31. X. "	80 056	134 263	59,6	244 656	32,7
30. XI. "	83 254	143 584	57,9	262 061	31,8
31. XII. "	87 909	144 802	60,7	266 736	32,9

Jak widać z powyższej tabeli banki związkowe ²/₃ zapotrzebowania kredytowego zaspakowały z własnych funduszy, a tylko ¹/₃ pokrywały redyskontem w Banku Polskim.

W miarę wzrostu wkładów i odbudowy kapitału pieniężnego banki zaczynają odgrywać coraz większą rolę w dziedzinie kredytu.

Rolę tę ilustruje zestawienie, wykazujące sumę kredytów udzielonych przez Bank Polski, Bank Gospodarstwa Krajowego i banki prywatne związkowe w dniu 31 grudnia 1924 roku.

Ogólna suma udzielonych kredytów:	
Bank Polski	tys. zł 280 852
Banki prywatne	" " 178 827*)
Bank Gospodarstwa Krajowego	" .. 56 997
razem tys. zł 516 676	

Banki zatem prywatne dostarczyły 34% wszystkich kredytów udzielonych społeczeństwu.

Mimo znacznego wzrostu wkładów, charakter ich był bardzo ruchliwy. To też banki zmuszone były trzymać duże pogotowia kasowe celem zabezpieczenia niezbędnej płynności środków obrotowych.

Daty	Gotowizna	Wkłady wszelkich typów	Stosunek %-wy gotowizny do wkładów
	w tysiącach złotych		
31. I. 1924	4 484	21 554	20,8
29. II. "	6 767	85 283	19
31. III. "	7 761	48 785	15,9
30. IV. "	10 020	64 595	15,5
31. V. "	9 087	86 657	10,5
30. VI. "	11 706	94 281	12,4
31. VII. "	18 718	110 305	12,4
31. VIII. "	16 573	128 835	12,8
30. IX. "	14 910	152 917	9,8
31. X. "	17 022	175 863	9,6
30. XI. "	13 582	190 583	7
31. XII. "	28 719	201 272	14,2

Zmniejszanie się stałe stosunku procentowego gotowizny do wkładów wszelkich typów charakteryzuje dosadnie zwolnienie tempa obrotu gotówkowego, co jest skutkiem stabilizacji waluty.

*) Kredyty netto po potrąceniu redyskonta.

Stosunek procentowy gotowizny do wkładów w porównaniu z okresem inflacyjnym znacznie się obniżył, nie dobiegł jednak jeszcze normy przedwojennej, która wyniosła 3 do 4%.

Poniższe zestawienie ilustruje płynność działalności banków związkowych przez porównanie płynności aktywów, a mianowicie: gotowizny, walut zagranicznych, rachunków nostro, oraz weksli z wkładami.

Data	Gotowizna, waluty, korespondenci nostro, weksle w portfelu	Wkłady	Stosunek % - wy p ynych aktywów do wkładów
	w tysiącach złotych		
31. I. 1924	18 533	21 554	86
29. II. "	27 499	35 283	77,8
31. III. "	39 773	48 785	81,1
30. IV. "	58 337	64 595	90,3
31. V. "	60 372	86 657	69,7
30. VI. "	66 827	94 261	70,8
31. VII. "	73 053	110 305	66,2
31. VIII. "	77 661	128 855	60,3
30. IX. "	89 443	152 917	58,7
31. X. "	103 769	175 863	59
30. XI. "	111 705	190 583	58,5
31. XII. "	122 063	201 272	66,7

Koszty handlowe nadal mimo redukcji personelu pracowniczego, fuzji i likwidacji niektórych banków, wzrastały co miesiąc. W styczniu wynosiły 3 883 000 zł, w grudniu zaś podniosły się do sumy 6 902 000 zł. Wzrost ten nastąpił na skutek wyższości kosztów utrzymania i wskutek wyższości świadczeń podatkowych, specjalnie podatku obrotowego.

Stosunek jednak kosztów handlowych do wkładów znacznie się obniżył; z 18% w styczniu spadł na 3,4% w grudniu.

W porównaniu z latami poprzednimi widać poprawę. W r. 1921 stosunek ten wynosił 67% w końcu roku, w 1922 r. 13,4%, w 1923 r. — 24,9%. Stanu przedwojennego kiedy to stosunek ten wynosił 0,2% nie prędko się osiągnie.

Ustosunkowanie się kosztów handlowych do procentów i prowizji jest okropne. Wynosi ono 122,4% czyli w 1924 r. procenty i prowizje nie starczyły na pokrycie kosztów handlowych. Skutkiem tego banki niektóre wykazały straty, pokryte z rezerw, stworzonych w latach ubiegłych. Niekorzystne ustosunkowanie się kosztów handlowych do %%-ów i prowizji powstało z powodu zbyt małej różnicy między procentami pobieranymi od kredytów, a płaconymi od wkładów.

Znaczna różnica między stopą procentową płaconą od wkładów w bankach a istniejąca na prywatnym rynku pieniężnym, nie pozwoliła bankom skoncentrować u siebie kapitałów społeczeństwa. Różnica ta powodowała dotkliwą konkurencję kredytu niezorganizowanego.

Zgodnie z rozporządzeniem Prezydenta Rzeczypospolitej o bilansowaniu w złotych banki dokonały przeszacowania swych kapitałów własnych (akcyjnego i rezerw).

Najwyższy kapitał akcyjny wykazał Bank Związku Spółek Zarobkowych. Bank Towarzystw Spółdzielczych zajmuje pod względem wysokości kapitału akcyjnego 12 miejsce wśród banków.

Poniżej podajemy wykaz największych banków w Polsce w dniu 31 grudnia 1924 roku.

Nazwa banku	Kap. akc.	Rezerwy	Razem
	miliony złotych		
1. B-k Związku Spółek Zarobkowych	20,0	2,0	22,0
2. B-k Handlowy w Warszawie . . .	10,0	3,0	13,0
3. B-k Dyskontowy Warszawski . . .	10,0	2,8	12,8
4. B-k Przemysłowców	10,5	1,6	12,1
5. B-k dla Handlu i Przemysłu . . .	6,0	3,5	9,5
6. Polski Bank Przemysłowy	6,0	0,6	6,6
7. Akcyjny Bank Hipoteczny	5,0	1,2	6,2
8. Bank Zachodni	5,0	1,0	6,0
9. Bank Ziemiański	5,0	0,7	5,7
10. Ziemski Bank Kredytowy	3,0	1,5	4,5
11. B-k Zjednoczonych Ziem Polskich	2,6	0,2	2,8
12. B-k Towarzystw Spółdzielczych	2,5	—	2,5

Kapitał akcyjny banków znajduje się przeważnie ulokowany w nieruchomościach. Stosunek % - wy wartości nieruchomości do kapitałów akcyjnych dochodzi nawet do 300%. W Banku Związku Spółek Zarobkowych stosunek ten wynosi 73%, w Banku Towarzystw Spółdzielczych 100%. Chcąc uchronić kapitały własne od deprecjacji w okresie inflacji marki polskiej banki zabezpieczały je przez kupno nieruchomości. Był to wynik przezornej polityki banków.

Sieć bankowa w Polsce w 1924 roku uległa zmniejszeniu, spowodowanemu redukcją wielu oddziałów, likwidacją słabszych banków oraz fuzjonowaniem niektórych.

Na 31 grudnia 1924 r. było w Polsce 110 prywatnych banków akcyjnych z 537 oddziałami. Po uwzględnieniu Banku Polskiego (46 placówek) i Banku Gospodarstwa Krajowego (19 placówek) polska sieć bankowa liczyła ogółem 754 placówek, w tem 712 w granicach Rzeczypospolitej, 42 poza granicami. Na obszarze wolnego miasta Gdańska 15.

W 1923 r. polska sieć bankowa liczyła ogółem 834 placówki.

Główne miasta Polski liczyły:

Warszawa	— 62	banki
Lwów	— 33	"
Poznań	— 28	"
Kraków	— 25	"
Łódź	— 24	"
Katowice	— 22	"
Wilno	— 15	"

Druga część sprawozdania przedstawia działalność Związku Banków w Polsce w 1924 r. Związek Banków brał wybitny udział w subskrypcji akcji Banku Polskiego przez utworzenie syndykatu banków, które przejęły na własny rachunek 18% akcji.

Łączna suma bilansowa wszystkich banków związkowych wynosiła na 31 grudnia 1924 roku zł 653 212 000.

Ciekawym jest, w jakim stosunku do akcyjnych banków prywatnych pozostają spółdzielnie kredytowe. Sprawę tę omówimy po ukazaniu się sprawozdań związków rewizyjnych za 1924 rok.

Sprawozdanie Związku Banków w Polsce jest sporządzone bardzo starannie. Przejrzysty układ tablic statystycznych pozwala dokładnie się zorientować w sytuacji bankowej w Polsce. Wskazane jest bardzo, aby sprawozdania roczne związków rewizyjnych spółdzielni kredytowych na nich były wzorowane. Jan Boguszewski.

Ś. p. Kaźmirz Brownsford.

Dnia 11 września zmarł w Poznaniu ś. p. Kaźmirz Brownsford, Patron Związku Poznańskich Kółek Rolniczych, poseł na Sejm, niestrudzony działacz na niwie społecznej i narodowej, zacny obywatel, człowiek wielkiej duszy i wielkiego serca.

Ś. p. Brownsford należał do tych, którzy od wczesnych już lat młodości z poświęceniem wszystkich swych sił całym sercem oddani byli pracy społecznej i na polu pracy organizacyjnej w Kółkach i Stowarzyszeniach najpewniejszą widzieli drogę poprawy i polepszenia bytu, moralnego i materialnego, szerokich warstw społecznych. Wychował się w otoczeniu ludzi, których treścią życia była służba sprawie i całkowite oddanie się pracy dla współbraci i społeczeństwa. Już w zaraniu swej młodości patrzył na wiekopomną pracę Patrona Jackowskiego i poszedł za przykładem ojca, pierwszego redaktora „Poradnika Gospodarczego“, a dzielnego i gorliwego towarzysza pracy wielkiego organizatora włościństwa. Mając lat 17 założył pierwsze Kółko Rolnicze w Mielżynie i chętnie pomagał ojcu w pracach jego. Współpraca ta była pierwszym zaczątkiem pracy społecznej i przygotowaniem do praktycznej działalności w Kółkach Rolniczych, które Zmarły ukochał i rozwijać miał w przyszłości w całej pełni z ogromnym pożytkiem dla włościńców i rolnictwa. W Kółkach Rolniczych zmarły Patron widział nie tylko dźwignię dobrobytu materialnego, ale niemniej także szkołę obywatelskiej pracy wspólnej — szkołę, która podczas walki z wrogiem przemożnym wychować miała w włościńcach obowiązkowość i odpowiedzialność, wytrwałość i hart duszy, wzajemną pomoc i solidarność, przede wszystkim zaś miłość i przywiązanie do ziemi ojczystej i sprawy narodowej. Wyniki tej pracy i znaczenie Kółek Rolniczych w naszym gospodarstwie narodowym dostatecznie są znane i uznane. Jeżeli Kółka Rolnicze stanowiły u nas podstawę materialną i moralną dla rozwoju sił społecznych naszego włościństwa i były najsukuczniejszymi pionierami ruchu spółdzielczego, to niemała zasługa należy się działalności bezinteresownej, pełnej szlachetnego poświęcenia i dobroci Zmarłego i tym zasadom, którym wiernie służył przez całe życie swoje. Plony te i owoce zawdzięcza instytucja Kółek Rolniczych, jak mawiał ś. p. Patron Brownsford, w pierwszym rzędzie zasadom Chrystusowym którym zawsze pozostawała wierna Zasady te wykształciły ofiarność ogółu, który po cegielce znosił i znosi do gmachu, jaki się z czasem wytworzył. I słuszność miał ś. p. K. Brownsford, gdy pisał i powtarzał, że trzeba dużo zaparcia się siebie, wiele wytrwałości, ofiarności z sił, czasu i mienia, aby cel osiągnąć, ale wierzył, że wówczas owoce pracy takiej zawsze będą pewne, a imiona pracowników niezatartymi głoskami zapiszą się w sercach wdzięcznego ludu. To też lud wieśniaczy z miłością wymawia imię jego i wdzięczny jest za to, że otaczał go zawsze opieką serdeczną, że zasiliał światłą radą i podnosił bezinteresowną współpracą ku coraz większej sprawności gospodarczej i społecznej. Włościńcy nazywali go „najmilszym ojcem i najlepszym opiekunem“ za to, że

zdrowe siał ziarno i bujne rościł plony wtedy, gdy trzeba było ludzi bezinteresownie spieszących do ludu z miłością bratnią, poradą praktyczną i czynem współdziałania.

W Kółkach Rolniczych ś. p. Brownsford widział jednakże nie tylko narzędzie oświaty rolniczej i pomocy gospodarczej, ale uważał je także za szkołę przygotowawczą dla innych form organizacyjnych, w szczególności zaś dla Banków Ludowych i Rolników i różnych innych typów spółdzielni rolniczych. Czarowała go moralna czystość gospodarstwa spółdzielczego i jego umysł szlachetny o czystym jak iza charakterze przyciągała zapowiedź przyszłego, lepszego ustroju, co walczyć ma z nędzą i wyzyskiem, z niesprawiedliwością społeczną i uprzywilejowaniem bogactwa. Marzyły mu się w przyszłości rolnicze organizacje spółdzielcze, ogarniające kraj cały ku większej jeszcze mocy gospodarczej szerokich warstw społeczeństwa naszego. Dlatego jako Patron Kółek Rolniczych dążył zawsze do współpracy ze spółdzielniami i w tem współdziałaniu widział podstawę dalszego rozwoju naszych organizacji gospodarczych i społecznych, za co należy Mu się od spółdzielni i Związku pamięć specjalna i wdzięczność.

Ś. p. Kaźmirz Brownsford urodził się dnia 4 grudnia 1856 roku w Łubowiczkach, powiecie gnieźnieńskim. Po ukończeniu nauki gimnazjalnej w Poznaniu i Śremie poświęcił się pracy na roli. Od roku 1889 pracował w redakcji ojca, samodzielnym zaś redaktorem „Poradnika Gospodarskiego“ i następnie „Gospodyni wiejskiej“ był od r. 1893—1920. Z utworzeniem w redakcji biura Patronatu mianowany został w r. 1902 sekretarzem Patronatu, a w r. 1920, w dowód wielkich zasług, położonych około rozwoju Kółek włościńskich, po przeprowadzeniu zmian organizacyjnych, został wybrany Patronem Związku Poznańskich Kółek Rolniczych. Był członkiem Zarządu Towarzystwa Gospodarczego w Poznaniu, członkiem Rady Nadzorczej Banku Rolnego, Centrali Rolników i Związkowej Centrali Maszyn. W czasie wojny działał w Komitecie niesienia pomocy ofiarom wojny w byłym Królestwie Polskim. Następnie był członkiem Komitetu dla Kresów Wschodnich i Śląska. Poza tem był Wiceprezesem Towarz. Literatów i Dziennikarzy, Wiceprezesem Związku „Caritas“, Prezesem Rady Wyższej Konferencji Św. Wincentego à Paulo na archidiecezję gnieźnieńsko-poznańską. W roku 1919 wszedł do Sejmu Ustawodawczego, pracując w różnych komisjach, a szczególnie w komisji rolnej. W roku 1922 wybrany został ponownie posłem i do ostatnich chwil swego żywota wyteżoną prowadził działalność. Jako najstarszy wiekiem poseł otrzymał łaskę marszałkowską i wygłosił podniosłe przemówienie w okolicznościach bolesnych dla całego narodu. Obarczony tyłu zajęciami znalazł jeszcze dość czasu do pracy publicystycznej. Wydawał rok rocznie „Kalendarz rolniczy“, w roku 1907 napisał i wydał „Przyczynę do rozwoju Kółek Rolniczych“. Za zasługi położone około Kościoła otrzymał od Ojca św. order Grzegorza Wielkiego.

Ze skonem ś. p. Kaźmirza Brownsforda społeczeństwo, w szczególności instytucje gospodarcze i społeczne, którym służył, straciły przyjaciela, który dzięki niepospolitym zaletom charakteru i umysłu i dzięki bogatemu doświadczeniu, do brze zasłużył się Ojczyźnie. Zgasło życie obywa-

telskie, wrażliwe na cierpienia społeczne, pełne poświęcenia i zaparcia się, przyjazne i łagodne, ciche i skromne, a ustawicznie czynne dla dobra ludzi i narodu.

Cześć Jego pamięci!

SPRAWY BIEŻĄCE.

I Do uczestników Związku Spółdzielni Zarobkowych i Gospodarczych w Poznaniu.

Szanownym Spółdzielniom przypominamy, że według § 14 punktu 11 Ustaw Związku członkowie Związku mają obowiązek ogłaszania zamknięć rocznych w piśmie związkowym. Wobec tego celem uproszczenia sprawy stosownie do poprzednich obwieszczeń będziemy od-tąd nadesłane bilanse ogłaszali w „Poradniku” bez osobnego zlecenia. Zarazem przypominamy, że stosownie do uchwały ostatniego Sejmiku są obowiązane abonować „Poradnika Spółdzielni” w dwóch egzemplarzach i osobno opłacać abonament, wynoszący w IV kwartale 6,— złotych za dwa egzemplarze. Celem uproszczenia sprawy ze względu na często wyrażane już życzenie obciążymy powyższą sumą konto Spółdzielni w Banku Związku Oddział Spółdzielczy na dobro Spółdzielni Wydawniczej U. Z. S. z początkiem ostatniego kwartału, za wyjątkiem Spółdzielni, które uiściły się już z abonamentu, wpłacając przypadające kwoty rocznie lub kwartalnie.

Patronat.

Poznań, dnia 15 września 1925.

Szanownym Spółdzielniom

które subskrybowały akcje Banku Polskiego na imię Związku, donosimy, że Bank Polski na usilne nasze starania zgodził się wymienić bezpłatnie wielkie sztuki na drobne. Po otrzymaniu sztuk może nastąpić ich wydawanie zainteresowanym Spółdzielniom, o czym podamy wiadomość w „Poradniku”.

Patronat.

Poznań, dnia 15 września 1925 r.

Szanownym Spółdzielniom

których rok obrachunkowy kończy się 30 czerwca („Rolniki”, „Zgody”), przypominamy, że bilans z obrachunkiem zysków i strat oraz sprawozdanie roczne za rok 1924/25 winny być wykończone w takim czasie, aby Walne Zgromadzenie mogło się odbyć najpóźniej 31 grudnia rb. Zwracamy uwagę, że jest to ostateczny termin odbycia Walnego Zgromadzenia, którego na mocy art. 47 Ustawy o Spółdzielniach, przekraczać nie wolno.

Patronat.

Poznań, dnia 15 września 1925 r.

SKRZYŃKA REDAKCJI.

Pytanie:

Jakie ceny należy brać do ustalenia wartości inwentury towarów z końcem roku obrachunkowego?

Odpowiedź:

Wartość zapasu towarów należy ustalić na podstawie ceny rynkowej wzgl. ceny zakupu towarów w zależności od tego, która z tych cen jest niższa.

Dla orientacji podajemy poniżej przeciętne ceny rynkowe z dnia 1 lipca b. r. na najważniejsze artykuły, którymi spółdzielnie rolniczo-handlowe handlują. Zaznaczamy jednakże, że są to ceny hurtowe, wobec czego do bilansu należy brać ceny odpowiednio niższe.

	za 100 kilo	zł
żyto		33,00
pszenica	” ” ”	36,85
jęczmień	” ” ”	23,17
owies	” ” ”	32,00
groch polny	” ” ”	28,00
wyka zimowa	” ” ”	52,60
” latowa	” ” ”	26,25
łubin żółty	” ” ”	13,60
” niebieski	” ” ”	10,50
ospa żytnia	” ” ”	20,00
” pszenna	” ” ”	19,50
proso	” ” ”	80,50
seradela	” ” ”	17,15
koniczyna czerwona	” ” ”	223,30
” biała	” ” ”	230,00
” szwedzka	” ” ”	125,00
” żółta	” ” ”	69,50
rzepik latowy	” ” ”	48,15
lucerna	” ” ”	267,50
rajgras angielski	” ” ”	57,00
siemie lniane	” ” ”	52,50
marchew biała otarta	” ” ”	328,30
mak biały	” ” ”	105,30
” niebieski	” ” ”	105,30
sporek	” ” ”	10,80
buraki żółte ekendorfskie	” ” ”	87,50
brukiew	” ” ”	278,15
inkarnatka	” ” ”	41,85
przelot	” ” ”	150,00
sól niem. 40 — 42%	” ” ”	9,50
kainit	” ” ”	1,28
amoniak 20 — 21%	” ” ”	31,50
superfosfat 16%	1 kg. ” %	0,55
azotniak 19 — 21%	” ” ” %	1,16
tomasówka 13 — 16%	” ” ” %	0,53
” 14 — 18%	” ” ” %	0,58

PRZEGLĄD CZASOPISEM.

„Oszczędność”, tygodnik poświęcony sprawie organizacji oszczędności w Polsce.

Treść numeru 18 z dnia 6 września 1925 r.:

Czek i banknot. — Kasy przezorności. — Oszczędność jako czynnik wytwórczości. — Jak lokować oszczędności. — Technika propagandy: Oszczędność w szkole, II. — Pocztove karty oszczędności. — Konkurs na temat: „Metody propagandy oszczędności wśród ludności wiejskiej”. — Kronika gospodarcza i skarbowa.

„Przewodnik Spółdzielczy”, organ Związku Rewizyjnego Spółdzielni Kółek Rolniczych w Krakowie, nr. 13, 14 i 15, z dnia 31 sierpnia 1925 r., Lwów.

Treść:

O przyczynach zachwiania się kursu złotego. — Dlaczego musimy zwiększyć utargi? — Z wrażeń lustratora: Rzadkie dobrodziejstwo. — Z naszego ruchu: Uwagi do zestawienia utargów za rok 1924 i 1923 (Nr. 11 i 12 „Przew. Spółdz.”). — Kobięcy kącik. — Utargi w I kwartale r. 1925. — „Dzień Spółdzielczości”: Bursztyn. — Niedobory sklepowe. — Z ruchu spółdzielczego w Polsce: Wyższy Naukowy Kurs Spółdzielczy przy Wydz. Roln. Uniwersytetu Jagiellońskiego. — Działalność

gospodarcza Związku Spółdzielczego Spożywców. — Co słycać zagranicą: Austria: Sprzedaż piekarni partii socjalistycznej; Czechosłowacja: Współpraca Stowarzyszeń czeskich z niemcami; Danja: Obroty Spółdzielni duńskich w roku 1924; Francja: Działalność Stowarzyszeń Spożywczych w r. 1924. — Komunikat Związku ekonomicznego: Akcje Związku ekonomicznego Spółdzielni Kółek rolniczych. — Komunikaty Związku: W sprawie obecnej gospodarki finansowej i handlowej; Bilanse przeszacowania; Stylizacja protokółów z W. Zebrzań odnośnie do przeszacowania bilansu; Prenumerata „Przewodnika Kółek Rolniczych.

Wspomnienie pośmiertne.

Z końcem sierpnia r. b. zmarł nagle

ś. p. Franciszek Binerowski

senior kierowników „Rolników“, członek Zarządu „Rolnika“ w Nowemmieście i Rady Oddziału Spółdzielni Rolniczo-Handlowych Związku Spółdzielni Zarobkowych i Gospodarczych. Zmarły pracował niemal od samego założenia „Rolnika“ w Zarządzie Spółdzielni i w czasie swej długoletniej pracy zasłużył się dobrze około rozwoju Spółdzielni.

Cześć Jego pamięci!

Spółdzielnie, należące do jednego z poniżej podanych Związków, winny skierowywać swe korespondencje do odnośnego Związku pod adresem:

1
Związek Spółdzielni Zarobkowych i Gospodarczych, T. z. w Poznaniu. Pl. Wolności 18. Tel 2056, 2183, 2184, 4321. Konto czek.: Rk. P.K.O. nr. 200744.
Przesyłki adresować należy:
Patronat Poznań,
Skrzynka Poczтовая 280.

2
Związek Stowarzyszeń Zarobkowych i Gospodarczych we Lwowie, ulica Jagiellońska 1, Telefon 15-68. Rk. P. K. O. 148-802. Oddział Związku w Krakowie. Rynek główny 6, 2 schody, II p.

3
Związek Spółdzielni Polskich w Warszawie ulica Jasna 8, m. 8, III p. Telefon 109-02. Konto czekowe: Rk. P. K. O 160. Oddział Związku Spółdzielni Polskich w Wilnie ul. Mickiewicza 1.

4
Związek Rewolucyjny Spółdzielni Kółek Rolniczych w Krakowie Oddział Kraków, Wisła 8. Telefon 33-87. Oddział (Prezydium) Lwów Mickiewicza 26. Tel. 32-41.

OGŁOSZENIA.

REJESTR SPÓŁDZIELNI.

1 W rejestrze spółdzielni pod nr. 68 zapisano dziś przy spółdzielni „Bank Związku Towarzystw Kupieckich na Pomorzu z siedzibą w Grudziądzu, Spółdzielnia kredytowa z ograniczoną odpowiedzialnością“, że Władysław Kulerski wystąpił z Zarządu a w jego miejsce wybrano Leona Fröhlicha z Grudziądz.

Grudziądz, dnia 25 czerwca 1925 r.

Sąd Powiatowy.

1 W naszym rejestrze spółdzielni pod nr. 6. przy firmie Bank Ludowy sp. zap. z nieogr. odpow. w Miłostawiu zapisano następującą zmianę statutu: „Udział jednego członka wynosi 200 zł, na który winien członek co rok wpłacić najmniej dwadzieścia złotych.

Września, dnia 1 sierpnia 1925.

Sąd Powiatowy.

1 W tut. rejestrze spółdzielczym pod nr. 3 przy firmie Bank Ludowy Nowemiasztwo wpisano dziś, że na podstawie uchwały Walnego Zebrania członków z 29 maja 1925 r. nastąpiła zmiana statutu. Zmiana dotyczy § 11. Udział wynosi 500 złotych, a wpłaty roczne najmniej 10 złotych.

Nowemiasztwo, dnia 2 września 1925 r.

Sąd Powiatowy.

3 Do rejestru Spółdzielni Sądu Okręgowego w Grodnie w dniu 24 czerwca 1925 roku pod nr. 108 wciągnięto następującą firmę:

„Bank Spółdzielczy w Wołkowysku z odpowiedzialnością nieograniczoną.

Siedziba: m. Wołkowysk, ul. Wileńska nr. 6.

Członkowie odpowiadają za zobowiązania Spółdzielni zadeklarowanymi udziałami i prócz tego całym swoim majątkiem stosownie do przepisów Ust. o Spółdz.

Przedsiębiorstwo ma na celu podnoszenie sprawności gospodarczej swego środowiska przez wykonywanie czynności bankowych wyszczególnionych w § 81 Rozporz. Prezydenta Rzeczyposp. z dnia 27 grudnia 1924 roku (D. U. R. P. N. 114, poz. 1018 z r. 1924).

Wysokość udziału wynosi 50 złotych. Wpłata udziału następuje jednorazowo przy przystąpieniu do spółdzielni. Wpisowe wynosi 3 zł od każdego udziału.

Zarząd stanowią: 1. Roman Bronic, 2. Wacław Szyrajew i 3. Mieczysław Rupiński, zam. w Wołkowysku.

Czas trwania spółdzielni nieograniczony; pismo przeznaczone do ogłoszeń: „Poradnik spółdzielni w Warszawie.

Rok obrachunkowy — kalendarzowy. Zarząd składa się z 3-ch osób wybieranych przez Radę Nadzorczą na przeciąg lat trzech, corocznie ze składu Zarządu wychodzi jeden członek według starszeństwa wyboru. W ciągu pierwszych dwóch lat po wybraniu całego zespołu Zarządu o wyjściu rostrzyga losowanie. Oświadczenie woli w imieniu spółdzielni składają dwaj członkowie Zarządu. Za Spółdzielnię Zarząd podpisuje w ten sposób że do firmy podpisujący dołączają swoje podpisy; na wszelkiego rodzaju zobowiązaniach zaciąganych w imieniu Spółdzielni powinny być umieszczane podpisy przynajmniej dwóch członków Zarządu, to samo dotyczy wszelkich pokwitowań i listów wysyłanych w imieniu Spółdzielni. Likwidację Spółdzielni prowadzi się zgodnie z wymaganiami art. 76-84 Ust. o Sp.

1 Do rejestru spółdzielczego zapisano dzisiaj przy Spółdzielni Konsum funkcyjarszyszy pocztowych w Gniewie-Pomorze z ograniczoną poręką pod liczbą 10:

Spółdzielnia Spożywcza z ograniczoną poręką „Konsum” w Gniewie.

Członkowie odpowiadają za zobowiązania Spółdzielni zadeklarowanymi udziałami. Oprócz tego ponoszą za zobowiązania Spółdzielni odpowiedzialność dodatkową do wysokości 30 złotych od każdego zadeklarowanego udziału. Udział wynosi 5 zł i winien być wpłacony natychmiast w pełnej sumie. Ilość udziałów jest nieograniczona, a każdy członek winien zadeklarować przynajmniej jeden udział.

Jan Kłosowski podsekretarz sądowy w Gniewie,

Jan Prabucki nauczyciel w Gniewie, zostali wybrani do Zarządu w miejsce ustępujących członków Zarządu Wacława Cieślawskiego, naczelnika poczty w Gniewie i Jana Brejskiego, woźnego pocztowego w Gniewie.

a) Statut ostatnio zredagowany i uchwalony dnia 24 sierpnia 1924 r.

b) Wszelkie ogłoszenia nakazane ustawą lub statutem winny być umieszczone w „Poradniku Spółdzielni”, a o ile to okazałoby się niemożliwe — w Dzienniku Urzędowym Ministerstwa Skarbu.

c) Rok obrachunkowy zaczyna się z dniem 1 stycznia i kończy się z dniem 31 grudnia każdego roku.

d) do oświadczenia woli w imieniu Spółdzielni potrzebne jest współdziałanie conajmniej dwóch członków zarządu.

Gniew, dnia 5 maja 1925 r.

Sąd Powiatowy.

3 Do Rejestru Handlowego, Działu Spółdzielni, Sądu Okręgowego w Radomiu, w dniu 24 sierpnia 1925 roku wciągnięto następującą firmę:

Nr 243. Istniejące od 1902 roku Towarzystwo Pożyczkowo-Oszczędnościowe w Ilży, na podstawie statutu, zatwierdzonego przez Ministra Skarbu w dniu 29 stycznia 1902 r. przyjmuje nazwę: „Kasa Chrześcijańsko-Społeczna w Ilży, Spółdzielnia z ograniczoną odpowiedzialnością”. Siedzibą Spółdzielni jest m. Ilża, województwo Kieleckie. Odpowiedzialność członka za zobowiązania Spółdzielni pięciokrotna. Przedsiębiorstwo ma na celu podnoszenie sprawności gospodarczej swego środowiska przez wykonywanie czynności bankowych, wyszczególnionych w § 81 Rozporządzenia Prezydenta Rzeczypospolitej z dnia 27 grudnia 1924 r. (Dz. U. R. P. 114, poz. 1018 z 1924 r.) Udział członkowski wynosi 50 zł., płatny jednorazowo przy przystąpieniu do Spółdzielni. Do Zarządu zostali wybrani: Stanisław Hunter, Wiktor Nowakowski i Antoni Wojtala, zamieszkali w Ilży, a) czas trwania Spółdzielni nieograniczony, b) organ do ogłoszeń czasopismo „Poradnik Spółdzielni w Poznaniu, c) rok obrachunkowy kalendarzowy, d) członków Zarządu trzech. Oświadczenie woli w imieniu Spółdzielni składają conajmniej dwaj członkowie zarządu, e) ograniczeń zarządu pozaustawowych niema, f) postanowień o zastępcach pełnomocnikach niema, g) likwidacja zgodnie z Ustawą o Spółdzielniach z dnia 29. X. 1920 roku.

Wydział Rejestru Handlowego Sądu Okręgowego w Radomiu.

3 Do Rejestru Spółdzielni R. S. III. 472 Sądu Okręgowego w Warszawie dnia 27 sierpnia 1925 r. wciągnięto następujące dodatkowe zgłoszenie:

„Kasa Wzajemnej Pomocy Pracowników Głównego Urzędu Statystycznego Spółdzielnia z ograniczoną odpowiedzialnością w Warszawie”. Przedmiot przedsiębiorstwa stanowi: okazywanie pomocy członkom drogą wykonywania czynności bankowych, wyszczególnionych w § 81 Rozporządzenia Prezydenta Rzeczypospolitej z dnia 27 grudnia 1924 r. Spółdzielnia udziela pożyczek wyłącznie członkom, inne zaś czynności dokonywa również z nieczłonkami. Na Nadzwyczajnym Walnym Zgromadzeniu z dnia 25 czerwca 1925 r. dokonane zostało uzupełnienie Zarządu w ten sposób, że dotychczasowi zastępcy członków Zarządu — Józefa Szalekówna i Jakób Gruhn weszli w skład Zarządu, a na zastępców powołani zostali: Marja Kaleńska, Warszawa, Powązki, Połaska 4, Zofja Kociszewska, Brwinów pod Warszawą, Szkolna 16, Stanisław Stęplewski, Wołomin Tramwajowa 2. Zarząd składa się z 5-ciu członków. W skład Zarządu wchodzi 3-ch zastępców. Uchwałą Nadzwyczajnego Walnego Zgromadzenia 25 czerwca 1925 r. uzupełniono przedmiot przedsiębiorstwa, zwiększono liczbę członków Zarządu i zastępców oraz postanowiono dokonywać czynności z nieczłonkami prócz udzielania tym ostatnim pożyczek.

Warszawa, dnia 28 sierpnia 1925 r.

Wydział IV, Sąd Okręgowy.

1 Do rejestru spółdzielczego zapisano dzisiaj przy Spółdzielni „Konsum funkcyjarszyszy pocztowych w Gniewie” z ograniczoną poręką pod liczbą 10:

Walenty Kowalski mistrz piekarski w Gniewie, Edmund Pilczek urzędnik pocztowy w Gniewie zostali wybrani do Zarządu w miejsce ustępujących członków Zarządu Jana Kłosowskiego, podsekretarza sądowego oraz Jana Prabuckiego, nauczyciela.

Gniew, dnia 27 lipca 1925 r.

Sąd Powiatowy.

3 Dnia 31 sierpnia 1925 roku wciągnięto do rejestru spółdzielni Sądu Okręgowego w Kielcach, pod Nr. 187 przy firmie: „Polski Bank Udziałowy, Spółdzielnia z nieograniczoną odpowiedzialnością w Kielcach” następujący wpis: Na mocy uchwały Rady Nadzorczej z dnia 25 sierpnia 1925 roku, na miejsce ustępującego członka Zarządu p. Stanisława Burasa, powołany został p. Józef Sitek, zam. w Kielcach.

Sąd Okręgowy w Kielcach jako Rejestrowy.

WALNE ZGROMADZENIA.

Walne Zgromadzenie

nizej podpisanej Spółdzielni odbędzie się 16 września 1925 r. o godz. 8-mej wieczorem w lokalu Banku z następującym porządkiem obrad:

1. Wybór przewodniczącego Zebrania.
2. Sprawozdanie z odbytej urzędowej rewizji.
3. Sprawozdanie kasowe Zarządu za rok 1924.
4. Sprawozdanie Rady Nadzorczej Banku.
5. Przyjęcie bilansu za r. 1924 i udzielenie Zarządowi i Radzie Nadzorczej pokwitowania. Podział zysku z r. 1924.
6. Bilans otwarcia w złotych per 1. I. 1925 i przyjęcie tegoż.
7. Uchwały wynikające z § 46 o Spółdzielniach.
8. Wybór 3 członków Rady Nadzorczej w miejsce wylosowanych.
9. Wolne wnioski.

Bukowiec, pow. nowotom. dnia 6 września 1925 r.

Bank Ludowy

Spółdz. z odp. nieogr.

Rada Nadzorcza:

A. Simon, prezes.

Walne Zgromadzenie

członków Banku Ludowego Spółki zapisanej z nieograniczoną odpowiedzialnością w Szvarcenowie odbędzie się w czwartek, dnia 24 września b. r. o godzinie 5-tej po południu w lokalu bankowym.

Porządek obrad:

1. Zagajenie i ukonstytuowanie biura.
2. Sprawozdanie z rewizji Związkowej.
3. Sprawozdanie Zarządu i Rady Nadzorczej z czynności za rok 1924; przyjęcie bilansu, udzielenie pokwitowania Zarządowi i Radzie Nadzorczej; podział zysku.
4. Przedłożenie bilansu otwarcia w złotych per 1. I. 25. i przyjęcie tegoż.
5. Zmiana § 10, 11, 12 statutu.
6. Uchwały wynikające z art. 46 Ustawy o Spółdzielniach.
7. Wybór członków Rady Nadzorczej i wynagrodzenie członków Rady Nadzorczej.
8. Zatwierdzenie regulaminu dla Rady Nadzorczej.
9. Wnioski bez uchwał.

Sprawozdanie kasowe i bilans wyłożone jest od dnia dzisiejszego w biurze Spółdzielni.

Szvarcenowo, dnia 5 września 1925 r.

Bank Ludowy

Sp. zap. z nieogr. odp. w Szvarcenowie.

Rada Nadzorcza:

Ks. dziekan Dobbek, prezes.

2 **Walne Zgromadzenie**
członków Rymanowskiej Kasy katolickiej dla Rze-
mieślników i Rolników Spółdzielni zarejestr. z nie-
ograniczoną poręką w Rymanowie

odbędzie się dnia 6 października 1925 o godzinie 3-ciej po po-
łudniu w lokalu własnym z następującym porządkiem obrad:

1. Odczytanie protokołu z ostatniego Walnego Zgromadzenia.
2. Odczytanie sprawozdania rewizyjnego z rewizji Spółdzielni przeprowadzonej przez Związek.
3. Sprawozdanie Dyrekcji z czynności i rachunków za rok 1924 i przedłożenie bilansu otwarcia w złotych na rok 1925.
4. Sprawozdanie Rady Nadzorczej z czynności nadzoru i kontroli, tudzież wniosek co do udzielenia Dyrekcji absolutorjum za rok 1924 i zatwierdzenie bilansu otwarcia na rok 1925.
5. Rozdział czystego zysku za rok 1924.
6. Zmiana statutu a mianowicie § 2, 12, 43, 45, 46 i 47.
7. Oznaczenie sumy najwyższego obciążenia Spółdzielni.
8. Oznaczenie najwyższej sumy kredytu dla jednego członka Spółdzielni.
9. Wybór 4 członków Rady Nadzorczej.
10. Wnioski członków.

Rada Nadzorcza:

J. Greczner, prezes. J. Oberc, sekretarz.

2 **Zwyczajne Walne Zgromadzenie**
członków Spółdzielczego Towarzystwa kredytowego „Oszczędność” w Tłumaczu Spółdzielni zarejestr. z nieogr. poręką

odbędzie się dnia 10 października 1925 o godzinie 11-tej przedpołudniem w sali Rady powiatowej w Tłumaczu.

W razie braku kompletu odbędzie się tego samego dnia o godzinie 12-tej w południe 2. Walne Zgromadzenie z tym samym porządkiem dziennym, którego uchwały będą ważne bez względu na ilość obecnych członków w myśl § 38. statutu.

Porządek dzienny:

1. Odczytanie protokołu z ostatniego Walnego Zgromadzenia.
2. Sprawozdanie Dyrekcji z czynności za rok 1924.
3. Sprawozdanie Komisji Rewizyjnej z wnioskiem na udzielenie Dyrekcji absolutorjum z czynności i rachunków za rok 1924.
4. Rozdział Zysku.
5. Wniosek Rady Nadzorczej na rozwiązanie i likwidację Spółdzielni.
6. Wybór likwidatorów.

Dyrekcja.

2 **Nadzwyczajne Walne Zgromadzenie**
Banku Katol. Związku Samopomocy Spółdzielni z nieograniczoną poręką w Tłumaczu

odbędzie się w dniu 27 września 1925 o godz. 11,30 w razie braku kompletu drugie Zgromadzenie o godz. 12,30 tegoż dnia w sali na I piętrze własnej realności z następującym porządkiem obrad:

1. Odczytanie protokołu.
2. Zmiana statutu § 1.
3. Zgłoszone wnioski.

W Tłumaczu, dnia 15 września 1925.

Bank Katolickiego Związku Samopomocy
Spółdzielni z nieograniczoną poręką w Tłumaczu.

Ks. Edward Tabaczkowski, prezes.

3 **Nadzwyczajne Walne Zgromadzenie**
Członków Chrześcijańskiego Banku Ludowego w Nieświeżu

odbędzie się w niedzielę dnia 20 września o godz. 1-ej popoł. w lokalu bankowym.

Porządek dzienny:

1. Zagajenie i wybór przewodniczącego.
2. Odczytanie protokołu poprzedniego Walnego Zgromadzenia.
3. Zmiana statutu.
4. Wolne wnioski.

Zarząd.

BILANSE.

1 **Bank Ludowy w Bydgoszczy.**

Bilans z dnia 31 grudnia 1924 r.

zł Aktywa		Pasywa		zł
1 895,51	Kasa	Udziały		11 027,01
430,37	P. K. O.	Fundusz rezerwowy		1 210,85
1 366,53	Banki	Depozyta		63 418,71
7 265,40	Akcje	Oddział Fordon		9 539,09
—,20	Efekta	Weksle		105 482,21
7 439,09	Oddział Fordon	Rach. bież.		64 018,96
123 409,38	Weksle	Banki		16 475,34
137 330,92	Rach. bież.	P. Bank Rolny		2 925,—
1,—	Ruchomości	Hipoteki		—,07
—,23	Nieruchomości	Do dysp. W. Zgrom.		9 539,09
48 415,70	Udziel. gwarancje	Udziel. gwarancje		48 415,70
<u>327 554,33</u>				<u>327 554,33</u>

Bilans z dnia 1 stycznia 1925 r.

zł Aktywa		Pasywa		zł
1 895,51	Kasa	Udziały		11 027,01
430,37	P. K. O.	Fundusz rezerwowy		10 000,—
1 366,53	Banki	Fund. wątpl. pret.		30 478,92
29 862,24	Akcje	Depozyta		63 418,71
1 318,20	Efekta	Oddział Fordon		9 518,50
7 418,50	Oddział Fordon	Weksle		105 482,21
132 358,51	Weksle	Rach. bież.		64 018,96
137 330,92	Rach. bież.	Banki		16 475,34
3 890,—	Ruchomości	P. Bank Rolny		2 925,—
27 614,90	Nieruchomości	Hipoteki		25 099,64
48 415,70	Udziel. gwarancje	Do dysp. W. Zgrom.		5 041,39
		Udziel. gwarancje		48 415,70
<u>391 901,38</u>				<u>391 901,38</u>

Na rok 1924 przeszło 870 członków, w ciągu roku przy-
było 83, ubyło 150; na rok 1925 przeszło 803 członków.

Bank Ludowy

Spółdz. z nieogr. odpow. w Bydgoszczy.

Dr. A. Raszeja.

W. Echaust.

1 **Bank Kaszubski w Wejherowie.**

Bilans z dnia 31 grudnia 1924 r.

zł Aktywa		Pasywa		zł
2 966,64	Kasa	Udziały		10 985,09
8 982,10	Banki	Fundusz rezerwowy		—,58
304,—	Akcje	Rezerwa specjalna		9,99
58 406,23	Weksle	Fundusz emeryt.		—,23
10 087,65	Rach. bież.	Depozyta		1 927,72
13,81	Koszty proces.	Weksle		49 161,48
		Rach. bież.		13 977,17
		Sumy przechodnie		2 074,80
		Do dysp. W. Zgrom.		2 623,37
<u>80 760,43</u>				<u>80 760,43</u>

Bilans z dnia 1 stycznia 1925 r.

zł Aktywa		Pasywa		zł
2 966,64	Kasa	Udziały		10 985,09
8 982,10	Banki	Fundusz rezerw.		1 314,99
304,—	Akcje	Depozyta		1 927,72
58 406,23	Weksle	Weksle		49 161,48
10 087,65	Rach. bież.	Rach. bież.		13 977,17
1 318,—	Ruchomości	Sumy przech.		2 074,80
		Do dysp. W. Zgrom.		2 623,37
<u>82 064,62</u>				<u>82 064,62</u>

Na rok 1924 przeszło 341 członków, w ciągu roku przy-
było 95, ubyło 2; na rok 1925 przeszło 334.

Bank Kaszubski

Sp. z. z nieogr. odp. w Wejherowie.

Bank Koźmiński w Koźminie

Bilans z dnia 31 grudnia 1924 r.

Aktywa		Pasywa	
zł			zł
241,70	Kasa	Udziały	829,05
1 533,68	P. K. O. Poznań	Fundusz rezerwowy	453,20
7 293,26	Banki	Rezerwa specjalna	2,17
0,04	Akcje B-ku Zw.	Fundusz emerytalny	0,04
293,28	Efekta	Fundusz budowlany	0,04
67 243,—	Weksle	Fund. rezerwy walut.	4 185,75
21 110,00	Rach. bież.	Depozyta	24 266,43
		Weksle	55 575,—
		Rach. bieżący	8 461,58
		Nadebrane procenty	527,97
		Poż. Państw. klient.	0,11
		Waluty obce	18,44
		Do dysp. W. Zgr.	3 405,17
<u>97 724,95</u>			<u>97 724,95</u>

Bilans otwarcia z dnia 1 stycznia 1925 r.

Aktywa		Pasywa	
zł			zł
241,70	Kasa	Udziały	829,05
1 533,68	P. K. O. Poznań	Fundusz rezerwowy	3 000,—
7 293,26	Banki	Rezerwa specjalna	7 600,—
10 134,—	Akcje B-ku Zw.	Fundusz emerytalny	3 600,—
12 351,90	Efekta	Fundusz budowlany	3 447,13
67 243,—	Weksle	Fund. rezerwy wal.	4 185,75
21 110,00	Rach. bieżący	Depozyta	24 266,43
		Weksle	55 575,—
		Rach. bieżący	8 461,58
		Nadebrane procenty	527,97
		Poż. Państw. klienteli	0,11
		Waluty obce	18,44
		Do dysp. W. Zgr.	3 405,17
<u>119 916,63</u>			<u>119 916,63</u>

Na rok 1924 przeszło 1204 członków. W ciągu roku przybyło 38, ubyło 23 członków. Na rok 1925 przeszło 1300 członków.

Koźmin, dnia 19 marca 1925.

Bank Koźmiński

Spółdz. z odp. nieogr. w Koźminie.

Bank Ludowy w Lesznie.

Bilans z dnia 31 grudnia 1924 r.

Aktywa		Pasywa	
zł			zł
7 055,15	Kasa	Udziały	10 269,12
50,32	P. K. O.	Fund. rezerwowy	2 460,29
556,60	Rach. żyrowy (B.P.)	Rezerwa specjalna	50,—
780,—	Akcje Banku Pol.	Depozyta	54 912,28
1,—	Akcje	Weksle	36 285,—
127 562,50	Weksle	Rachunek bież.	14 897,—
11 457,64	Rach. bież.	Banki	8 927,69
195,34	Sumy przech.	Sumy przech.	2 735,33
648,—	Ruchomości	Do dysp. W. Zgrom.	17 785,65
24,81	Koszta proc.		
<u>148 331,36</u>			<u>148 331,36</u>

Bilans z dnia 1 stycznia 1925 r.

Aktywa		Pasywa	
zł			zł
7 055,15	Kasa	Udziały	10 269,12
50,32	P. K. O.	Fund. rezerwowy	2 460,29
556,60	Rach. żyrowy (B.P.)	Rezerwa specjalna	50,—
780,—	Akcje Banku Pol.	Depozyta	54 912,28
2 424,—	Akcje	Weksle	36 285,—
127 562,50	Weksle	Rachunek bież.	14 897,—
11 457,64	Rach. bież.	Banki	8 927,69
195,34	Sumy przech.	Sumy przech.	2 735,69
648,—	Ruchomości	Do dysp. W. Zgrom.	17 785,65
24,81	Koszta proc.		
<u>148 331,36</u>			<u>148 331,36</u>

Na rok 1924 przeszło 538 członków, w ciągu roku przybyło 132, ubyło 55; na rok 1925 przeszło 615 członków.

Leszno, dnia 26. marca 1925 r.

K. Olszewski.

M. Breslński.

Bank Ludowy w Kościanie

Bilans z dnia 31 grudnia 1924 r.

Aktywa.		Pasywa.	
zł			zł
3 519,19	Kasa	Udziały	5 223,75
25,73	P. K. O.	Fundusz rezerw.	2 405,75
499,73	Waluty obce	Rezerwa specj.	650,59
4 667,08	Banki	Fundusz emeryt.	1 679,89
2 600,91	Akcje i efekta	Rezerwa nieruchom.	6,47
1 005,96	Rach. żyrowy (Bk Pol.)	Delcredere	—,01
93 183,43	Weksle	Depozyta	80 572,88
110 677,90	Rach. bież.	Weksle	36 862,50
3 187,18	Oddział Leszno	Rach. bież.	33 237,13
317,71	Nieruchomości	Banki	33 500,—
		P. K. O.	10 000,—
		Oddział Leszno	3 187,18
		Do dysp. W. Zgr.	12 353,67
<u>210 654,82</u>			<u>210 654,82</u>

Bilans z dnia 1 stycznia 1925 r.

Aktywa		Pasywa	
zł			zł
3 519,19	Kasa	Udziały	5 223,63
25,73	P. K. O.	Fund. rezerw.	99 481,89
499,73	Waluty obce	Rezerwa specj.	650,59
4 667,08	Banki	Fund. emeryt.	1 679,89
18 178,57	Akcje i efekta	Rezerwa nieruchom.	6,47
1 005,96	Rach. żyrowy (Bk Pol.)	Delcredere	—,01
116 283,13	Weksle	Depozyta	80 544,06
110 677,90	Rach. bież.	Weksle	36 862,50
4 735,47	Oddział Leszno	Rach. bież.	30 053,68
3 500,—	Ruchomości	Banki	33 500,—
52 000,—	Nieruchomości	P. K. O.	10 000,—
		Oddział Leszno	4 735,47
		Do dysp. W. Zgr.	12 353,67
<u>315 092,76</u>			<u>315 092,76</u>

Na rok 1924 przeszło 2362 członków, w ciągu roku przybyło 106, ubyło 40; na rok 1925 przeszło 2448.

Bank Ludowy

Sp. Kred. z o. o. w Kościanie

Bank Kupiecki w Krotoszynie.

Bilans z dnia 31 grudnia 1924 r.

Aktywa.		Pasywa.	
zł			zł
485,48	Kasa	Udziały	6 411,66
501,—	Banki	Fund rezerwowy	1 467,28
842,50	Akcje	Rezerwa specjalna	766,43
226,41	Efekta	Fund. emerytalny	699,10
331,37	Waluty obce	Rezerwa efektów	277,78
45 032,42	Weksle	Depozyta	42 276,69
91 197,66	Rach. bież.	Weksle	40 227,90
41,15	Koszty proc. i adm.	Banki	15 348,12
—,01	Nieruchomości	Rachunek bieżący	23 734,19
28,01	Ruchomości	Do dysp. W. Zgrom.	7 477,85
<u>138 687,—</u>			<u>138 687,—</u>

Bilans otwarcia z dnia 1 stycznia 1925 r.

Aktywa.		Pasywa.	
zł			zł
485,48	Kasa	Udziały	6 411,66
501,—	Banki	Fund. rezerwowy	10 000,—
3 179,75	Akcje	Rezerwa specjalna	3 500,—
2 612,—	Efekta	Fund. emerytalny	1 000,—
331,37	Waluty obce	Rezerwa efektów	767,32
45 032,42	Weksle	Depozyta	42 276,69
91 197,66	Rachunek bieżący	Weksle	40 227,90
41,15	Koszty proc. i adm. członka	Banki	15 348,12
4 603,70	Nieruchomość	Rachunek bieżący	23 737,19
2 750,20	Ruchomości	Do dysp. W. Zgrom.	7 477,85
<u>150 743,73</u>			<u>150 743,73</u>

Na rok 1924 przeszło 783 członków. W ciągu roku przybyło 27, ubyło 17 członków. Na rok 1925 przeszło 793 członków.

Krotoszyn, dnia 1. stycznia 1925 r.

Bank Kupiecki

Spółdz. z. z nieogr. odp. w Krotoszynie.

3

Spółdzielczy Bank Ludowy z ogran. odpowiedz. w Lututowie.

Bilans zamknięcia na 31 grudnia 1924 i otwarcia na 1 stycznia 1925 r. w złotych.

Aktywa	Na 31/XII	Na 1/I	Pasywa	Na 31/XII	Na 1/I
	1924.	1925.		1924.	1925.
Kasa	2,18	2,18	Udziały	02	02
Pożyczki	4,27	835,89	Kapitał zasobowy	4,63	803,23
Papiery procentowe	—,01	56,01	Amortyzacyjny	—	299,00
Lokaty	01	01	Wkłady	—,31	—,31
Ruchomości	01	300,00	Zyski	1,52	1,52
	<u>6,48</u>	<u>1 191,08</u>		<u>6,48</u>	<u>1 191,08</u>

11 Bank Pożyczkowy w Gnieźnie

Bilans z dnia 31 grudnia 1924 r.

zł	Aktywa.	Pasywa.	zł
5 773,34	Kasa	Udziały	9 444,16
2 849,14	Waluty obce	Fundusz rezerwow.	1 437,46
30 924,95	Banki	Rezerwa specj.	2 376,46
2 500,—	Akcje B-ku Pol.	Fundusz emeryt.	2 375,39
—,88	„ B-ku Zw.	Depozyta	172 254,89
7,62	Efekta i akcje róż.	Weksle	60 295,90
135,49	Koszty proces.	Rach. bież.	5 079,10
3,98	Pożyczki na hipot.	Konto czekowe	5 990,80
201 479,46	Weksle	Do dysp. W. Zgr.	10 924,46
27 060,82	Rach. bież.		
0,29	Ruchomości		
442,65	Nieruchomości		
<u>271 178,62</u>			<u>271 178,62</u>

Bilans z dnia 1 stycznia 1925 r.

zł	Aktywa.	Pasywa.	zł
5 773,34	Kasa	Udziały	9 444,16
2 917,20	Waluty obce	Fundusz rezerw.	83 209,46
30 924,95	Banki	Rezerwa spec.	98 432,46
2 500,—	Akcje B-ku Pol.	Fundusz emeryt.	38 267,38
4 272,—	„ B-ku Zw.	Depozyta	172 254,89
3 760,80	Efekta i akcje róż.	Weksle	60 295,90
135,49	Koszty proces.	Rachunek bież.	5 079,10
99 185,55	Pożyczki na hipot.	Konto czekowe	5 990,80
201 479,46	Weksle	Do dysp. W. Zgr.	10 924,46
27 060,82	Rach. bież.		
5 889,—	Ruchomości		
100 000,—	Nieruchomości		
<u>483 898,61</u>			<u>483 898,61</u>

Na rok 1924 przeszło 2735 członków, w ciągu roku przybyło 117, ubyło 37; na rok 1925 przeszło 2815 członków.

Bank Pożyczkowy.

Spółdz. z odp. ogr. w Gnieźnie.

A. Janowski.

A. Śmielecki.

11 Bank Ludowy w Królewskiej Hucie.

Bilans z dnia 31 grudnia 1924 r.

zł	Aktywa.	Pasywa.	zł
892,13	Kasa	Udziały	16 397,64
1 826,43	Akcje	Fundusz rezerw.	1 039,75
210,60	Efekta	Rezerwa specj.	305,—
76 933,76	Weksle	Fundusz emeryt.	376,—
90 697,31	Rach. bież.	Fund. wątpl. pret.	10 000,—
921,58	Koszty proc. i adm.	Depozyta	122 424,26
		Banki	15 595,34
		Do dysp. W. Zgrom.	5 343,82
<u>171 481,81</u>			<u>171 481,81</u>

Bilans z dnia 1 stycznia 1925 r.

zł	Aktywa.	Pasywa.	zł
892,13	Kasa	Udziały	16 397,64
2 603,80	Akcje	Fundusz rezerw.	31 039,75
3 988,20	Efekta	Rezerwa specj.	5 859,97
76 933,76	Weksle	Fund. emeryt.	376,—
90 697,31	Rach. bież.	Fund. wątpl. pret.	10 000,—
1 000,—	Ruchomości	Depozyta	122 424,26
30 000,—	Nieruchomości	Banki	15 595,34
921,58	Koszty proc. i adm.	Do dysp. W. Zgrom.	5 343,82
<u>207 036,78</u>			<u>207 036,78</u>

Na rok 1924 przeszło 649 członków, w ciągu roku przybyło 102, ubyło 11; na rok 1925 przeszło 740 członków.

Król.-Huta, 3 lipca 1925 r.

J. Maciejewski.

R. Ligoń.

11 Bank Ludowy w Gąsawie

Bilans z dnia 31 grudnia 1924 r.

zł	Aktywa	Pasywa	zł
138,85	Kasa	Udziały	20,62
71,09	Banki	Fundusz rezerw.	6,72
—,01	Akcje	Rezerwa specjalna	—,01
—,10	Efekta	Fundusz podatk.	14,73
1 210,—	Weksle	Depozyta	1 865,31
502,56	Rach. bież.	Do dysp. Wal. Zgr.	15,22
<u>1 922,61</u>			<u>1 922,61</u>

Bilans z dnia 1 stycznia 1925 r.

zł	Aktywa	Pasywa	zł
138,85	Kasa	Udziały	20,56
71,09	Banki	Fundusz rezerw.	1 082,82
120,—	Akcje	Rezerwa specjalna	15,23
558,06	Efekta	Fundusz podatk.	14,73
1 210,—	Weksle	Depozyta	1 867,22
502,56	Rach. bież. bież.		
400,—	Ruchomości		
<u>3 000,56</u>			<u>3 000,56</u>

Na rok 1924 przeszło 242 członków, w ciągu roku przybyło 2; na rok 1925 przechodzi 244 członków.

Gąsawa, dnia 26 sierpnia 1925 r.

Bank Ludowy

Spółdzielnia zap. z nieogr. odp. w Gąsawie.

Ks. M. Górny.

Wl. Tyblewski.

11 Bank Pożyczkowy we Wrześni

Bilans z dnia 31 grudnia 1924 r.

zł	Aktywa	Pasywa	zł
1 305,06	Kasa	Udziały	459,80
500,08	Bank Polski	Fundusz rezerwow.	96,05
169,03	Banki	Rezerwa specjalna	61,54
563,—	Akcje	Fundusz emerytalny	7,86
—,50	Efekta	Depozyta	4 630,93
70 532,03	Weksle	Dep. w B. Zw. Sp. Zar.	1 655,27
53,17	Koszty proc.	Weksle	55 200,—
		Do dysp. Waln. Zgr.	11 011,42
<u>73 122,87</u>			<u>73 122,87</u>

Bilans otwarcia z dnia 1 stycznia 1925 r.

zł	Aktywa	Pasywa	zł
1 305,06	Kasa	Udziały	459,80
500,08	Bank Polski	Fundusz rezerwow.	5 359,65
6 563,20	Akcje	Rezerwa specjalna	4 272,42
2 677,50	Efekta	Fundusz emerytalny	1 060,58
—,08	Weksle-sola	Depozyta	4 630,93
70 532,—	„ -prima	Weksle	55 200,—
169,03	Rachunek bieżący	Banki	1 655,27
1 850,—	Ruchomości	Do dysp. Waln. Zgr.	11 911,42
53,17	Koszty proces.		
<u>83 650,07</u>			<u>83 650,07</u>

Na rok 1924 przeszło 1022 członków, w ciągu roku przybyło 31, ubyło 11; na rok 1925 przechodzi 1042 członków.

Bank Pożyczkowy we Wrześni.

Sp. z. z ogr. odp.

St. Ziotecki.

St. Smodlibowski.

1 Bank Ludowy w Gołańczy.

Bilans z dnia 31 grudnia 1924 r.

zł	Aktywa	Pasywa	zł
363,79	Kasa	Udziały	1 792,14
11,32	P. K. O.	Fundusz rezerw.	422,34
79,55	Waluty obce	Rezerwa specjalna	16,60
102,31	Banki	Fundusz emerytalny	170,65
3,40	Akcje	Fund. wątpl. pret.	—,01
301,54	Efakta	Depoz. (wyp. dłuższ.)	28 016,07
57 655,—	Weksle	Weksle	41 900,—
25 385,73	Rach. bież. (dłużn.)	Rach. bież.	8 234,26
2 465,23	Rachunki przechodn.	Oblig. hipoteczne	—,02
		Banki	1 170,08
		Ruchomości	5,56
		Rach. przechodni	1 514,50
		Izba skarbow. (pod.)	369,01
		Do dysp. W. Zgr.	2 756,63
<u>86 367,87</u>			<u>86 367,87</u>

Bilans z dnia 1 stycznia 1925 r.

zł	Aktywa	Pasywa	zł
363,79	Gotówka	Udziały	1 792,14
11,32	P. K. O.	Fundusz rezerw.	36 346,53
79,55	Waluty obce	Rezerwa specjalna	9 016,60
102,31	Banki	Fundusz emeryt.	5 170,65
1 143,60	Akcje	Rez. wątpl. pret.	5 398,—
8 483,50	Efakta	Depoz. (wyp. dłuższ.)	28 016,07
57 655,—	Weksle	Weksle	71 900,—
25 385,73	Rach. bież. (dłużn.)	Rach. bież.	8 234,26
2 465,23	Rachunek przechod.	Oblig. hipoteczne	5 200,—
3 994,44	Ruchomości	Banki	1 170,08
47 200,—	Nieruchomości	Rach. przechodnie	1 514,50
		Izba skarbow. (pod.)	369,01
		Do dysp. W. Zgrom.	2 756,63
<u>146 884,47</u>			<u>146 884,47</u>

Na rok 1924 przeszło 1 133, przybyło 28, ubyło 25; na rok 1925 przeszło 1 136 członków.

Bank Ludowy

Sp. z nieogr. odp. w Gołańczy.

M. Mańkowski. M. Bonikowska.

1 Bank Ludowy w Krotoszynie.

Bilans z dnia 31 grudnia 1924 r.

zł	Aktywa	Pasywa	zł
324,62	Kasa	Udziały	11 617,90
3 644,88	Banki	Fund. rezerwow.	2 570,15
495,80	Akcje	Rezerwa specjalna	885,70
0,01	Efakta	Fundusz emerytalny	882,55
98 868,20	Weksle	Depozyta	72 685,43
63 414,96	Rach. bieżący	Weksle	15 425,70
1,—	Nieruchomości	Banki	9 491,23
1,—	Ruchomości	Rach. bieżący	42 786,27
		Nadebrane procenty	1 250,—
		Do dysp. W. Zgrom.	9 155,54
<u>166 750,47</u>			<u>166 750,47</u>

Bilans otwarcia z dnia 1 stycznia 1925 r.

zł	Aktywa	Pasywa	zł
324,62	Kasa	Udziały	11 617,90
3 644,88	Banki	Fundusz rezerwow.	54 829,35
2 010,70	Akcje	Rezerwa specjalna	16 308,83
1,—	Efakta	Fundusz emerytalny	16 214,11
98 868,20	Weksle	Depozyta	72 685,43
63 414,96	Rach. bieżący	Weksle	15 425,70
70 000,—	Nieruchomości	Banki	9 491,23
15 000,—	Ruchomości	Poż. na hipoteki	3 500,—
		Rach. bieżący	42 786,27
		Nadebrane procenty	1 250,—
		Do dysp. W. Zgrom.	9 155,54
<u>253 264,36</u>			<u>253 264,36</u>

Na rok 1924 przeszło 2 104 członków. W ciągu roku przybyło 106, ubyło 20 członków. Na rok 1925 przeszło 2 190 członków.

Krotoszyn, dnia 28 marca 1925.

Bank Ludowy w Krotoszynie.

Spółdz. z nieogr. odp.

1 Bank Ludowy w Witkowie.

Bilans z dnia 31 grudnia 1924 r.

zł	Aktywa.	Pasywa.	zł
3 216,40	Kasa	Udziały	1 263,75
2 600,55	Akcje	Fundusz rezerwow.	31,56
42 795,10	Weksle	Rezerwa specjalna	30,12
5 007,33	Rachunek bieżący	Depozyta	17 869,51
137,01	Koszty procesowe	Weksle	22 650,—
1,—	Nieruchomości	Banki	362,56
		Rachunek bieżący	9 241,70
		Konto czekowe	1 832,09
		Do dysp. W. Zgrom.	476,24
<u>53 757,53</u>			<u>53 757,53</u>

Bilans z dnia 1 stycznia 1925 r.

zł	Aktywa.	Pasywa.	zł
3 216,40	Kasa	Udziały	1 263,75
5 138,—	Akcje	Fundusz rezerwow.	30 000,—
481,60	Efakta	Rezerwa specjalna	18 036,39
42 795,10	Weksle	Depozyta	17 869,51
5 007,33	Rach. bieżący	Weksle	22 650,—
4 456,80	Ruchomości	Rachunek bieżący	9 241,70
137,01	Koszty procesowe	Konto czekowe	1 832,09
40 500,—	Nieruchomości	Do dysp. W. Zgrom.	476,24
<u>101 732,24</u>			<u>101 732,24</u>

Na rok 1924 przeszło 992 członków, przybyło 21, ubyło 6; na rok 1925 przechodzi 1 007 członków.

Bank Ludowy w Witkowie.

Sp. zap. z nieogr. odp.

Ks. Br. Kaźmierczak. St. Gaworzewski.

2 Towarzystwo kredytowe dla handlu, przemysłu i rękodzielnictwa w Złoczowie.

Bilans w dniu 31 grudnia 1924.

zł	Aktywa	Pasywa	zł
1 464,43	Kasa	Fundusz rezerwow.	91,15
8 759,61	Portfel wekslowy	Rezerwa strat	0,1
3,—	Zaległe odsetki	Fundusz specjalny	1 936,63
		Udziały	306,26
		Wkł. oszczędn.	7 440,25
		Ods. z góry pobranc	151,93
		Czysty zysk	300,81
<u>10 227,04</u>			<u>10 227,04</u>

Bilans otwarcia w dniu 1 stycznia 1925.

zł	Aktywa	Pasywa	zł
1 464,43	Kasa	Fundusz rezerwow.	4 341,11
10 302,88	Portfel wekslowy	Rezerwa strat	205,81
975,86	Pożyczki skryptowe	Udziały	306,26
3,—	Zaległe odsetki	Wkł. oszczędn.	7 440,25
		Ods. z góry pobranc	151,93
		Czysty zysk	300,81
<u>12 746,17</u>			<u>12 746,17</u>

Rachunek strat i zysków.

zł	Winien	Ma	zł
178,30	Odsetki	Koszta procesowe	21,40
143,91	Koszta administracyjne	Zysk	300,81
<u>322,21</u>			<u>322,21</u>

Podział zysku: Cały czysty zysk przeniesiono do funduszu rezerwowego. Sprawozdanie niniejsze zatwierdzone zostało przez Walne Zgromadzenie w dniu 30 sierpnia 1925.

Towarzystwo Kredytowe dla handlu, przemysłu i rękodzielnictwa w Złoczowie
Spółdzielnia zarejestr. z ogan. odpow.

Bank Ludowy w Trzemesznie.**Bilans z dnia 31. grudnia 1924 r.**

Aktywa		Pasywa	
zł			zł
1 104,76	Kasa	Udziały	2 474,86
217,40	Waluty obce	Fundusz rezerwowy	608,45
217,89	Banki	Rezerwa specjalna	36,41
5,48	Akcje	Fundusz emerytalny	11,19
500,03	Efekta	Rezerwa nieruchom.	—,02
60 895,30	Weksle	Rezerwa delcredere	—,02
12 400,47	Rachunek bież.	Depozyta	5 361,11
3,—	Udziały w spółdz.	Weksle	61 685,—
1 007,25	Koszty procesowe	Banki	7 249,10
		Rachunek bieżący	1 666,53
		Koszty proces.	1,946,90
		Konto czekowe	1,17
		Do dysp. W. Zgrom.	4 310,82
86 351,58			86 351,58

Bilans z dnia 1. stycznia 1925 r.

Aktywa		Pasywa	
zł			zł
1 104,76	Kasa	Udziały	2 474,86
217,40	Waluty obce	Fundusz rezerwowy	5 581,02
217,89	Banki	Rezerwa specjalna	2 335,70
1 492,60	Akcje	Fundusz emerytalny	253,04
700,—	Efekta	Rezerwa delcredere	123,39
70 412,27	Weksle	Rezerwa podatkowa	1,45
8,—	Udziały w spółdz.	Depozyta	5 361,11
12 524,10	Rachunek bieżący	Weksle	61 685,—
1 000,—	Ruchomości	Rachunek bieżący	1 666,53
1 007,25	Koszty procesowe	Banki	7 249,10
		Konto czekowe	1,17
		Koszty procesowe	1 946,90
88 679,27			88 679,27

Na rok 1924 przeszło 669 członków, przybyło 30, ubyło 290; na rok 1925 przechodzi 379 członków.

Bank Ludowy

Sp. Kred. z. z n. odp. w Trzemesznie.

Z. Dabiński.

L. Thomas.

Rolnik w Żninie**Bilans z dnia 30 czerwca 1924 r.**

Aktywa		Pasywa	
zł			zł
2 801,64	Kasa	Udziały	101,94
30 591,32	Towary	Fundusz rezerw.	1 828,74
—,18	Akcje i udziały	Rezerwa specj.	46,28
4 109,50	Rach. bież. (kupcy)	Fundusz emerytalny	3,78
13 402,29	Rach. bież. (rolnicy)	Rezerwa nieruchom.	—,03
1,—	Untensylja	Fundusz renowac.	1 817,31
—,04	Nieruchomości	Weksle	5 500,—
		Rach. bież. (kupcy)	3 309,67
		Rach. bież. (rolnicy)	15 797,11
		Banki	2 831,50
		Dyw. towar.	6 270,73
		Do dysp. W. Zgr.	13 397,88
90 903,97			90 903,97

Bilans z dnia 1 lipca 1924 r.

Aktywa		Pasywa	
zł			zł
2 801,64	Kasa	Udziały	24 790,00
30 591,32	Towary	Fundusz rezerwowy	23 092,82
562,20	Akcje i udziały	Rezerwa specj.	21 338,61
4 107,50	Rach. bież. (kupcy)	Fundusz emeryt.	1 352,33
13 402,29	Rach. bież. (rolnicy)	Fundusz renowac.	3 739,11
9 955,80	Untensylja	Akcepty	5 500,—
60 000,—	Nieruchomości	Rach. bierz. (kupcy)	3 309,67
		Rach. bież. (rolnicy)	15 797,11
		Banki	2 831,50
		Dywid. towar.	6 270,73
		Zysk 1923/24	13 397,88
121 420,75			121 420,75

Na rok 1923/24 przeszło 178 członków, w ciągu roku przybyło 12, ubyło 9; na rok 1924/25 przeszło 181 członków.

Rolnik w Żninie

Spółdz. roln.-handlowa z odp. ogr.

C. Smoczyk.

A. Kollatówna.

Kasa Zaliczkowa „Nadzieja“ w Sądowej Wiszni.**Bilans z dnia 31. grudnia 1924 r.**

Aktywa.		Pasywa.	
zł			zł
830,99	Kasa	Udziały	6 357,64
50 740,01	Weksle	Wkładki oszczędn.	151,58
—,01	Pożyczki skrypt.	Reeskont	45 965,—
912,88	Odsetki	Fundusz rezerwowy	229,53
3 533,30	Rachunek bieżący	Odsetki	1 376,22
7,13	Realności	Fundusz na pokrycie kosztów adm.	—,21
2,20	Lokacje	Fundusz umorz. realn.	—,01
—,01	Ruchomości	Fund. inwestycji bud.	—,21
		Zysk	1 046,63
56 026,83			56 026,83

Bilans otwarcia z dnia 1. stycznia 1925 r.

Aktywa.		Pasywa.	
zł			zł
830,99	Kasa	Udziały	6 357,64
25 000,—	Nieruchomości	Wkładki oszczędn.	151,58
50 780,—	Weksle	Reeskont	45 965,—
100,38	Efekta (lokacje)	Odsetki	1 376,22
3 533,30	Rach. bieżące	Fundusz rezerwowy	25 480,25
100,—	Ruchomości	Fundusz na pokrycie kosztów adm.	—,21
912,88	Odsetki	Fund. umorz. realn.	—,01
		Fund. na inwest. bud.	—,01
		Zysk z r. 1924	1 046,63
81 257,55			81 257,55

Na rok 1924 przeszło 2 443 członków, w r. 1924 przybyło 231 członków; na r. 1925 przeszło 2 677 członków. —

Sądowa - Wisznia, dnia 28. sierpnia 1925.

Kasa Zaliczkowa „Nadzieja“ w Sądowej Wiszni.

Spółdzielnia zarej. z nieogr. odp.

Kisielewski.

Dr. Puza.

Bank Ludowy w Inowrocławiu.**Bilans z dnia 31. grudnia 1924 r.**

Aktywa		Pasywa	
zł			zł
17 493,06	Kasa	Udziały	1 314,33
10 364,44	Banki	Fund. rezerwowy	215,22
7 000,79	Dewizy	Rezerwa specjalna	175,01
111 265,98	Efekta	Fund. emerytalny	385,03
1 588,68	P. Poż. Państw.	Inne rezerwy	54,39
275 212,29	Weksle	Depozyty	192 534,81
283 733,97	Rach. bież.	Weksle	240 445,05
139,15	Ruchomości	Rachunek bież.	152 341,60
34 608,94	Nieruchomość	Czeki	42 373,73
291,41	Zal. na koszt. proc.	Nieodebrane udziały	3,86
		Zysk p. 31. 12. 24 r.	111 875,68
741 608,71			741 608,71

Bilans z dnia 1. stycznia 1925 r.

Aktywa		Pasywa	
zł			zł
17 493,06	Kasa	Udziały	1 314,33
10 364,44	Banki	Fund. rezerwowy	70 036,26
233 008,78	Efekta	Rezerwa specjalna	100 000,—
7 000,79	Obce waluty i dew.	Fund. emerytalny	34 370,43
275 212,29	Weksle	Inne rezerwy	30 000,—
283 733,97	Rach. bież.	Depozyty	192 534,81
14 241,—	Ruchomości	Weksle	240 445,05
133 950,01	Nieruchomości	Rach. bież.	152 341,60
291,41	Zal. na koszty proc.	Czeki	42 373,73
		Nieodebrane udziały	3,86
		Zysk p. 31. 12. 24 r.	111 875,68
975 295,75			975 295,75

Na rok 1924 przeszło 3 076 członków, w ciągu roku przybyło 93, ubyło 33; na rok 1925 przeszło 3 136 członków.

Bank Ludowy

Spółdz. Kred. z. z ogr. odp. w Inowrocławiu.

F. Niklewski.

St. Weyman.

Nasze nowe wydawnictwo.

Każda Spółdzielnia powinna czytać i rozpowszechniać wśród swych członków znakomitą, bogato ilustrowaną książkę Dr. Dvořák'a p. t.

Spółdzielczość w Czechosłowacji

która w tłumaczeniu polskiem p. J. Trojana opuściła co dopiero prasę drukarską i jest do nabycia w naszej Spółdzielni. Cena książki wynosi 3,00 zł. Spółdzielniom udzielamy 20% rabatu. (2,40 zł).

Spółdzielnia Wydawnicza U. Z. S.
z odp. udz. w Poznaniu
Poznań, Pl. Wolności 18.

Ogłoszenie.

Decyzją Sędziego Rejestru Handlowego dnia 30 października 1924 roku została wyznaczona likwidacja Banku Spółdzielczego z nieograniczoną odpowiedzialnością w Grodnie. Stosownie do przepisu art. 76 ustawy o Spółdzielniach wzywa się wierzycieli Banku do zgłoszenia swych roszczeń najpóźniej do dnia 31 października 1925 roku.

Likwidatorowie.

Na podstawie art. 76, ustęp 2 Ustawy o spółdzielniach została niżej wymieniona Spółdzielnia zlikwidowana. Wierzycieli wzywa się do zgłoszenia swych roszczeń. Duszyniki, dnia 9 lipca 1925.

Bank Ludowy

Spółdz. z odp. nieogr. w likwidacji.
X. Szymański. Bilewski.

Poznań, ul. Seweryna Mielżyńskiego nr. 1.

Telefon 1421 (dawniej ul. Wiktorji) Telefon 1421

„POWIERNIK“

Towarzystwo akcyjne rewizyjno-powiernicze

wykonuje swoją działalność w następujących gałęziach:

- I. Książkowość bankowa, spółkowa, kupiecko-przemysłowa.
  - II. Książkowość dla majątków ziemskich z własnym wydawnictwem rejestrów.
  - III. Oddział podatkowy — deklaracje, reklamacje, zastępstwo.
  - IV. Rewizje ksiąg i kasowości w instytucjach i przedsiębiorstwach komunalno-państwowych.
  - V. Administracje spadkowe, przeprowadzanie likwidacji, akordów, zamiany, prywatnych przedsiębiorstw i inne czynności powiernicze.
- Rzeczoznawstwo, organizacje, stałe nadzory i rewizje przygodne przez przysięgłych rewizorów.
Bezwzględna dyskrecja zapewniona. — Honorarium według umowy.

Spółdzielnia Wydawnicza Unji Związków Spółdzielczych

z odpow. udziałami w Poznaniu.

Tel. 34-89. Konto czek.; Poznań nr. 206013.

Poleca broszury i dzieła z dziedziny spółdziel. i podatkowej księgi handlowe i druki dla Spółdzielni.

Wykonuje we własnej drukarni wszelkie druki, oraz dostarcza każdego rodzaju stemple metalowe i kauczukowe.

Ostatnia nowość: M. Scheffs: O wekslach i czekach 3 zł. - - - -
M. Turski i T. Wolfram: Polska tabela procent. 10 zł.

Centrala Rolników Tow. Akc.

(Hurtownia „Rolników“ Spółdzielni Rolniczo-Handlowych
należących do
Związku Spółdzielni Zarobkowych i Gospodarczych T.z.)

w POZNANIU, Plac Wolności 17

i Oddziały jej:

w Bydgoszczy, ulica Gdańska 19,

w Toruniu, ulica Szeroka 18,

w Włocławku, ulica Ogrodowa 2.

w Gdańsku, Pfefferstadt 38/39 oraz

Przedstawicielstwo w Katowicach, ulica Marjacka 13,

załatwiają wszelkie transakcje, wchodzące w zakres handlu ziemiopłodami, paszami, nawozami sztucznymi, opałem i t. p. za pośrednictwem Spółdzielni Rolniczo-Handlowych, pod nazwą „Rolnik“, w Wielkopolsce, na Pomorzu, na Kujawach i Górnym Śląsku.

„Rolniki“

kupują od ziemian i gospodarzy: zboża wszelkiego rodzaju, ziemniaki i wszystkie inne ziemiopłody,

dostarczają na specjalnie dogodnych dla rolnictwa warunkach, za gotówkę lub na zamianę: nawozy sztuczne, paszę, opał i inne artykuły, potrzebne rolnictwu.

Od dokonanych zakupów i sprzedaży udzielają członkom w końcu roku dopłat względnie zwrotów.

Zagraniczne wyroby

opanowują coraz bardziej krajowy rynek i utrudniają rozwój naszych placówek przemysłowych, wywołując tem samem w Polsce bezrobocie i powodując krytyczny stan ekonomiczny, który pogarsza egzystencję wszystkich obywateli

Krajowe wyroby

przyczyniają się do wzrostu i rozkwitu naszego życia przemysłowego i handlowego, uniezależniają państwo od obcych wpływów i sprowadzają do niego dobrobyt, przez co staje ono na wyżynach ekonomicznych jak również staje się odpornem na wszelkie wrogie zakusy.

HURTOWNIA SPÓŁEK SPOŻYWCÓW

POZNAŃ - GRUDZIĄDZ - KATOWICE

w zrozumieniu powyższego postawiła sobie za zadanie zastępować dotychczas powszechnie używane produkty pierwszej potrzeby fabrykatów obcych fabrykatami własnymi. Cały szereg wytwórczych zakładów uruchomionych przy Hurtowni, jako placówki handlowej, wypuszcza na rynek wyroby znane pod marką

HA - ES - ES

Każdy, kto chce popierać nasze zadanie, czy to kupiectwo czy to przemysł, winien zważać przy zakupie na znane marki

HA - ES - ES

Dotychczas pod powyższą marką ukazały się następujące towary:

**HERBATA — KAKAO — KAWA SŁODOWA — KROCHMAL
RYŻOWY — NATRON — PASTY do obuwia — PŁATKI
owsiane — PŁYN do czyszczenia metali METALOL —
ULTRAMARYNA do prania.**

